

Ljudje, ki kritizirajo socializem in njegovo
gibaže, bi storili prav, če bi se najprej dobro
pončli o njem.

Tedaj bi se res lahko reklo, da je suženjstvo odpravljeno.

GOSPODIN FRANJO.

ROMAN—SPISAL PODLIMBARSKI.

Lisinski se je posmehal. "Človeka z Miloshevičevimi nazori pač ni mogoče vzeti v bosensko službo. Za samostanskim zidovjem ni maral ostati, naj ostane za jetniškim."

"Njemu dati službo, bi bilo tisto, kakor zapupati volku ovce," je zavrnil neprijetni pogovor Buzduga, vzdihnil, ter se zopet zleknil po kocu.

Mik je ves ta čas zabaval Katiceo: posnemal je kokljio, kako v različnih sučajih govori s piščeti, čemur se je deklica vedno smejala, čeprav je to že mnogokrat slišala. Ko pa je izprevidel, da njegova "umetnost" že nič več ne zanima moških, je skočil na nogi, ter viknil: "Gospoda moja, ne bodite dolgočasni, da ne pokvarite lepega vremena! Nebeške zvezde gledajo na nas, a vi se v očigled Konja, Kravanje in Zeleboja menite o takšnih neplodnih stvareh. Mari bi poizkusili srečo v kvartah! Kaj praviš, Čumurpaša?"

"Soglašam."

"In vi, gospod načelnik?"

"Nočem se izključiti."

"In ti, Hadžirumba?"

"Kakor je namenjeno. Allah je dal, Allah bo vzel ali pa pridal."

"In ti zaptija vseh zaptij?"

"Kjer so vsi ene misli, tam je i Buzduga poleg. La Allah il Allahu."

Kmalu je stala pod drevesom, na katerem so visele tri svetilke, miza s stoli. Igralci so sedli h kvartam. Bajić je spremil vsakim v kolibo, potem je šel z Lisinskim, brigadnim adjutantom in inženirjem pod napušč, kamor sta hlapec in sluga nanese sena in pripravila ležišče za moške.

Lisinski in pl. Merks sta precej zasmrčala. Bajiću je rojila ženina omedlevica po glavi, no utrujenost je tudi njega kmalu omamila. Vilar pa ni mogel zaspati. Dolgo je slišal kvartače, kako so bili s kvartami ob mizo, napovedovali, evenkljali z denarjem. Domislil se je Jovice. Slabo je zanj spričo ljudi, ki imajo smisel samo za nekaj velikega in slavnega, za celoto, za tisto, kar se zabeleži za večne čase; da celota uspeva, gredo mnogokrat z zavezanimi očmi mimo posameznega nedolžnega človeka. Ki ga žrtvujejo celoti, mimo pravice. In v tem je prišel tudi on v navskrižje z njimi; on bi rad pomagal vsakemu najmanjšemu delcu te celote, ki ne more biti zdrava, ako poedinci, katerih vsota dela celoto, niso srečni in zadovoljni. Oni so začeli graditi hišo pri strehi, on bi jo začel zidati pri tleh. O njih stremeljenjih za velikost in slavo celote bodo učenjaki pisali na papir zgodovine; to, po čemer hlepi on, ostane zapisano v hvaležnih srehih. Kaj pomaga napisati kopjo zakonov, ako v tej grmadi ni kruha za ljudstvo! Prezirati so ga začeli na otoku, celo sovražiti, ker hoče mešati kvarte tako, da odpade tudi za nesrečnega človeka kaj. Vedno glasnejši protest se odpira v njegovi duši proti tem praznim ljudem, posebno proti brezbožnemu Buzdugi, ki tenta s svojim psom in bikovsko človeško dostojanstvo v prah. Kaj bo z Danico? Slepi slučaj z jabolkom je nanese tako, da je ves svoj up prenesla nanj. Ničesar bi si ne mogel očitati, ko bi se odvrnil od nje, pustil Mušičev han ob strani in si ohranil svobodo. A onemu protestu proti črvi in gnili kulturi na tuzlanskem otoku hoče dati izraza s tem, da ostane i nadalje filantrop — kakor ga je nasmešljivo imenoval Buzduga — in če je Danica spoznala v njem svojega zaščitnika, če vidi v njem cilj svojega življenja, onda naj se zgodi, kar mu je usojeno. Od njega naj se izlije vedno dobrota k njej, on naj ostane središče vsega njenega mišljenja. Ne mara imeti žene, ki bi kakor vihrava Katicea iskala pustolovščin na izletih, po vojaških kazinah, na plesiščih in koncertih, povsod v družbi, ki bi hotela bleščati v velikem svetu in s svojo telesno sijajnostjo dvigniti njegovo osebo. On se dvigne sam in k sebi dvigne preprosto hercegovsko deklico kljub vsemu hohotu na tuzlanskem otoku.

Prevrnil se je na senu in se zagledal v brezmesčni nebosklon. Bil je pesnik narave in usmiljenja, ki je primerjal te svetle točke na nebu, zroče iz teme nanj, z belimi ovčicami, razkropljenimi brez pastirja po široki planini, in ono največjo prebelo, zvezdo na kraju nebosklona, ki otožno zre v hladno nočno temo, kakor bi iskala varuha-pastirja, je primerjal Danici. "Tiha voda, — mi je rekel Buzduga. Da bi le bil tiha voda, ki namaka loke in travnike, da se razplode trave in cvetice! A oni so hudournik, razdirajoč blagostanje celega okraja. In Danica je tiha vodica, ki prijetno šumlja pod travo, dokler za večno ne utone v tihni vodi."

Obrnil se je k Bajiću in dalje mislil: "Oni zdaj še ne vedo, kako pošteno mislim z Danico. Sploh pa me njih sodba skrbi toliko, kolikor lanski sneg. Takšna je njih morala: zdaj še zavidajo gospodinu Franju za smelo srečo pri vili podgorkinji, ker menijo, da se samoljubno igram, zabavam in sleparim, da jo kot sladkosnedež v ljubezenskih stvareh z uspehom zalezuje v gozdni samoti; ko pa spoznajo moje resne namere, ko zvedo, kako sem svojo bodočnost za vselej navezal na siromašno Hercegovko, se mi vsi ti gospodje s ponosno hojo, z bahatim rožljanjem sablje, z zvočnim glasom nasmešljivosti in vse te damo z žarečimi iskrami porogljivosti enoglasno zagrohotajo, češ: 'Ujel se je norec!' Pa mene njih zasmeh ne bo vznemirjal, nasprotno: vrsta bo na meni, da se glasno posmehjem razbrzdanim razmeram v njih rodbinskem življenju. Dokazem jim, da nočem biti deležen smešne usode tega prijatelja, ki v nemirnem spanju hrči kraj mene."

"Srčna dama vzame pikovega kralja," je zdajci pri igralni mizi glasno napovedal načelnik. Tisti hip je Bajić dvignil glavo, ter prestrašen pogledal na kvartače. Precej pa mu je zaspana glava omahnila na vzglavje in se pogreznila v težke sanje.

Bilo je že pozno, ko je zaspal Vilar. Peticarica gospodov je še vedno kvartala.

XXX.

Ob šestih zjutraj se je gospoda zbrala na hodniku. Vsem je še visela na trepalnicah zaspanost, le Katicea se je javila v svoji navadni čistosti in živahnosti. Silila je v Mfka, da bi razžarila njegovo zabavnost in šaljivost, toda poročnik se je držal kisló. Slaba volja je bila razlita po njegovem obrazu, roke je trdo tiščal v prazne žepe, kakor bi ga v dno duše mrazile ponočne denarne izgube. Zelo so ga bili izmolzli.

"Nič ne maraj, prijatelj!" mu je po strani pošepetal čemurni Buzduga. "I mene so slekli. Spotoma se itak ustavimo pri očku Samolju, kjer imava kredit z neomejeno zavezo. Hudič je vzel, žid bo zopet dal." Oba sta se prisiljeno nesmešnila.

Čumurpaša, ki se je hitro otresel zaspanosti, je veselo razburjen skakal krog svojih gostov. Večkrat se je potipal na srčno stran, kjer je imel v suknjiču spravljeno nabito denarnico. V radosti je plesala njegova grabežljiva duša. Kadar je pogledal na Mika in Buzdugo, se je nekaj zarežalo v njem. "Sta nameravala — sta me hotela — a zdaj me gledata liki vol mesarsko sekiro. Allah je dal —"

Bajić in Ljubica sta možato prenašala svojo bol: umela sta veliko srčno rano zakriti z veselimi črtami na obrazu, zastreti to, o čemer ne sme vedeti svet. In če vs vset, naj ne spazi, da ju peče. Sicer pa je on zrl na svojo stvar z očmi opitimista, a ona se je hlinila. Njegova mati ju je stisnjenih ustnic in pepelnatega obraza opazovala. Slutila je, da ima snočnja omedlevica široko podlago in da vse to ne pomeni prida. Ljubica ji je odtegovala poglede, sin pa je odkrito gledal v njene oči, kakor bi ji hotel vltiti tolažbe v užaljeno srce. "To je nekakšen preval v življenju moje žene," so govorile njegove oči. "Vsak človek doživi takšen preval. Le tega je treba premagati, pa se iztrezni. Zato ji je treba pomagati iz krize." In zelo ljubeznivo se je vedel z Ljubico. Ogrnil jo je s šalom, vprašal, kako je počivala, če ji podgane niso motile spanja, svetlovali ji je, naj na povratni poti sede na voz, ježa bo za njeno oslabele zdravje prenaporna. Davno mu že ni več tako mehko odgovarjala; kakor bi se nekaj kovinskega trkljalo po neravni plošči, tako zvonko se je tresel njen glas in Bajić je bil vesel, ker ga je spomnil njenih prvih ljubezenskih strasti. Izpod globoko spuščenihi trepalnice je togo zrló na mizo.

Pl. Pester jo je pač pri prvem jutranjem svidenju vprašal, kako se počuti, silil se je na smeh, a mesto smeha se je pokazal le spačen obraz; potem se ji je umikal; iz dalje je včasí plašno in zbegano pogledal nanjo.

"Ali se res sramuje snačnje nepravilne ali se samo hlini?" si je mislil Vilar. "O, poznam vas: vsi skupaj ste tihe vode, a resnica se vam ne sme naložiti, ker je ne prenesete."

Lisinski je družbo neprestano vneval, naj se podviza, ker današnja preiskava bo dolga in po dogovorjenem načrtu se moroja sestati ob dveh popoldne v hanu na Oskovi. Naposled so ga slušali. Bierkopf je oborožil dame s palicami, da bodo laže hodile navkreber in navzdol. V pričakovanju pragozdskih čudes so prijetno razburjeni zapustili kolibe.

Pragod je čudovito vplival nanje; posebno one, ki ga še niso videli, je skrajja prevzela velika resnoba. Največje zanimanja za veličanstvo prirode je kazal Lisinski, najmanj Katicea. Lisinski je bil na gimnaziji karsibodi posrkal iz starih književnosti, imel je dar glasnega, navdušenega občudovanja, ki ga nima vsak in se ga marsikdo sramuje. Spomnil se je starogrškega podzemeljskega sveta in njegovih bobnečih rek, spomnil se je Dantejevega pekla. "Kako je tukaj vse grozno, kako je grozno," je ponavljal, zroč v mračne globine med drevjem. Da ni tega potoka, ki s svojim hrumenjem oživilja mrtvilo, bi človek mislil: Tu ima smrt svoje mlade. Morda je prvi človek prav v takšnem kraju dobil svoj prvotni nazor o podzemeljskem svetu."

Buzduga, ki je bil vnapj pragozdu, se je posmejal vzhičenemu sodniku in se pošalil: "Morda se je zgodelo to že takrat, ko se je opice, začutvši v sebi dušo, prvokrat postavila na zadnji nogi, se potrkala na prsi ter se pridušila rekoč: 'Človek sem.'"

"Šal: v stran," je nadaljeval Lisinski kakor iz sanj. "Tu se vidi, kako stvarja narava tam, kjer je ne moti človek. Povsod deluje neprestano, tiho, našim očem nevidno."

Pl. Merks je globoko hropel v strmino. Očuren in mrtev se mu je zdel gozd, ker ni bilo slišati ptičjege petja. Vilar mu je pojasnil, da v takšnem gozdu pravih ptičev pevcev ni, pač pa dosti ptic roparic in da v tem času ptiči splih ne pojo, ker se skubijo.

"Povsod je boj za obstanek; v zraku, v vodi in na snjem požre močnejši slabjšega," je govoril adjutant. "Krog in krog vidimo samo kruto vojsko, a tu pišejo in uče nekateri lažiučnjaki, na čelu jim tista milobna Suttnerica — ee — naj bi se ljudje več ne vojskovali. Segnilo bi morje, da ni vetrov, sperelo bi človeštvo, da ni vojsk. Vojska je potrebna, ker očisti in očedi človeštvo."

Pristavce, gospod nadporočnik, da vojska iztrebi človeštvo," je rekel Vilar. "Ko bi izpustila samo plevel, onda bi jo morda zagovarjal, toda ona vzame vse od kraja."

"Naj vzame! Večno itak nihče ne bo živel," je pripomnil pl. Pester.

"Oprostite, gospod načelnik — vse, kar se godi v naravi, se pa vendar ne da prenesti na človeka, ki kaže svojo kulturo s tem, da izkuša omejiti vojske. Ko bi bilo mogoče, da zmagata obe vojujoči stranki in dobita obe od nekoč odškodnino, tedaj bi rekel: nu, vojska je očistila ozračje, uredila napeto razmerje, tako, da človeške žrtve niso padle zaman, blagostanje ni trpe lo —"

"E-e, gospodu inženirju se škoda zdi denarja," se je posmešljivo začul pl. Merks.

"Posebno pomilujem žrtve. Mnogo je glavnih prog življenja, vsak razumni človek si začrta eno, po kateri namerava hoditi do konca. Pomilujem onega, ki je poln nad zrl v bodočnost, pa mora končati na bojnem polju."

Adjutant je navedel še več razlogov za vojsko. Trdil je, da bi bilo človeštvo že davno segnilo na poljih in pašnikih, da na bojnem polju raste značaj in se povzpne do neobičajne višine, razvije se brezprimerna požrtnovalnost in skromno samozatajevanje, ki je toliko potrebno mladim ljudem. "To je prav lepo," je odgovoril Vilar, "toda kaj koristijo mlademu človeku te čednosti, ako pride s polomljenimi udi ali s smrtno kaljo v prsih domov? Po mojem mnenju se goji na bojnem polju pod zaščito zakonov sama brezsrčnost in žvalska krivolčnost. Vojske so prva ovira napredku in blagostanju."

"Čudim se vam — e-e — gospodine Franjo, kako se včasí z nekim posebno živim prepričanjem ogrežete za kakšno stvar."

"Pred istino ne bežim, ne devam je pod merik," je mirno odgovoril inženir. Tisti hip je začutil, da se je nekaj zadelo ob njegovo ramo. Ozrl se je: Bajićeva mati se ga je dotaknila s palico, hotela ga opomniti, naj bo v svojih besedah oprezen pri teh ljudeh.

Lisinski je izvadil beležnico in zapisal nekaj. "Koliko generacij lesa leži tu na tleh, v prahu," je povzel načelnik. "Kdo bi mogel to izračunati?" Njegovo oko je bilo omelegno, zdleo se mu je, da iz vseh kotov veje nanj dihi smrti.

"Nihče," je zamišljeno odgovoril Hvalibogovski. "Vso to ogromno drevje ni drugega nego gnoj za zemljo. To je tudi človek."

"Kar se v povoj zavije, vse zemlja pokrije — tako je s človekom," je rekla Bajićeva mati. Ob gorjupji misli na minljivost je za hip pozabila na sramoto v rodbini.

Pri pogledu na množico padlega in trohnečega drevja je pl. Merks govoril: "Tudi v gozdni gošči se mora zadušiti bitje, ki se ne razvije pravčasno in pravilno. Kakor ljudje tako se morajo tudi rastline boriti za prostor, zrak in svetlobo. Za vsa bitja v naravi velja en zakon: uredi korake tako, da ne zaostaneš."

"Uredi korake, kakor hočeš in moreš, večnega ni nič na svetu," je sentimentalno odvrnil Hvalibogovski. "Vse je posvečeno koncu in smrti. Koliko mogočnih držav je nosila že naša zemlja, nam malo ali nič znanih, in vse so propadle. Zakon prirode je takšen, da ni nič trajnega na svetu. Čemu se toliko ubijamo in ubadamo?"

"E-e-e — Hadžirumba, ti si blizu ruske meje doma in pristaš filozofije daljnega iztoka."

"Mnogo je istine v tisti filozofiji."

"Pogubna je za nas, ker pozna samo ničevost. Naš človek bi se pri takšni veri pogreznil v lenobo in poginil. Res gre na svetu vse v nič, a to, kar imenujemo živlensko silo, živi vedno. In to živlensko silo moramo krepiti z živlensko voljo, to moramo izrabljati."

"Na milijone krepkih bitij je tu pokopanih in nad tem grobiščem diha iz milijonov ustec novo žvljenje. Iz smrti klije povsod življenje," je zaključil pogovor Hvalibogovski, misleč na svojo nesrečno Poljsko.

Nekoliko zada, namreč toliko, kolikor je potreboval zase prostora neizogibni šejk, je šla druga partija izletnikov. Strmeli so v peneci se potok in v temne stene drevja; tu so jih zanimale umetne naprave za splav lesa, tam so se željno zazrli v modro liso nebosklona, če se je pokazala skozi razšopirjeno vejevje. Tam je Bierkopf kazal in razlagal čudovitosti pragozda, pravil o volkovih, ki se zatepajo pozimi z Romanje-planine sem, o medvedih, ki so jih drvarji pregnali iz Medvedjega Dola, ter razkladal, kako se splavljajo hodi v dolino. Bajića je vse to zanimalo: pozorno je obračal oči v tisto stran, kjer je gozdar opozoril na ogromno trohneče deblo, na štor ali deblo fantastne oblike, ali na celo gručo drevja, ležečega vsakrje, kakor je padlo v divjem vrvežu prirodnih sil. Solnčni valovi so prodirali mestoma skozi zelenje do Oskove: tu v podobi krpice, tam kot dolg trak, kakor bi neki poletni bog tu mežikal, tam nami gaval prirodi in jo izpodbujal, naj se podviza, dokler ji sije še gorka luč. Ljubica se je na strmi stezi pokazala onemoglo; večkrat ji je moral Bajić podati roko in ji pomagati preko debele korenine ali skalne čeri; brez lastne volje in sile s emu je pustila vlečič, pokorna je vselej pogledala tja, kamor soprog. V duševnih borbah ni našla opore v sebi in na trnjevi poti življenja ni bila utrjena: kdor je prišel najbliže, na tistega se je naslonila. Drobo korakajoč, se je silila v kratke smehljaje, trudno je kimala z glavo in Bajiću se je zdelo, da se mu zahvaljuje za razvedrilo, ki naj bi njene misli odvrnilo od nevarnega predmeta.

"Bog pravični, kakšna bogastva so se tukaj pogreznila v preperelosti in koliko denarja bo tu še izsekala deželna vlada!" se je čudila Etelka.

"In nekaj tega denarja odpade tudi za vas, gospa, in za očka Samojla. Vama vedno nese, pri vrelu sedita, ki nikdar ne usahne. Vama ne vzame vojska, ne pobije toča, ne odnese povodenj. Bog pravični že ve, kje je dobro spravljeno." Ta-

ko se je prilizoval Mik židinj, ker je vedel, da ona nekaj premore pri Samojlu in se zavzame zanj, ako bi soprog ne hotel zaupati. Denar je moral na vsak način imeti, da se odkriža Bierkopfa, ki mu je ponoči posodil večji znesek. Tam umazanece jih popoldne spremi do Samojlovega hana, pač samo zato, da mu tam z Buzdugo povzeta izposojeno vsoto.

Etelka se je ob poročnikovi pohvali samozvestno posmejala, vendar pa se ji je zdelo potrebno, malo potožiti o slabih časih. "Dobre čase smo imela s Samojlom, dokler so bila živila cenejša in so bili delavci zadovoljni s preprosto hrano. Najina trgovina je uspevala, takrat se je nekaj nagomililo na kupček. Toda zdaj zahtevajo drvarji najboljše viktualije za tiste cene, po katerih jih kupujeva midva. In vprašam vas, ali jih moreva dati, ne da bi se uničila? Gospod inženir, nama je zelo pristrigel peroti. Ako ne odnehate morava odnehati midva in prepustiti oskrbovanje delavcev drugi osebi, ki bo umela delati čudeže. Ali moreva midva delati čudeže?"

"E, nekaj že še ostane, gospa. Kogar se boga stvo poloti, tisti se sitneža več ne iznebi," je slovesno tolažil Mik.

Zdajci je nekaj neznansko zahreščalo v gošči prav lizu steze. Izletniki so začutili pod nogami lahek potres. Mimo Bierkopfa so vsi ostrmelili vse je izpreletela groza. vsi so odskočili kolikor mogoče daleč od one točke, kolikor je dopuščala srđiti potok, vsem se je čitalo na obrazu vprašanje: Kaj to pomeni? Nekateri so začutili odmravljenca na hrbtu. Vsi so obstali. Hreščanje se je zdelo tem grozljivejše, ker se ob hrumenju Oskove ni dalo razločati, kaj mu je bilo vzrok. Mik je, strmo zroč v ono smer, nasmešljivo in strašljivo ob enem s skrivnostnim glasom proziral sel: "Divji prašič bo ali pa medved —"

Katicea se je prva zdrnila iz živčnega tresesa. Posmejala se je onim, ki so bulili ob temno drevesno steno, in kliknila: "Alo — umazani volk ali pa medved! Držite orožje pripravljeno, Frank V boji in gonjo! To bo šundra v Tuzli, ako pripeljejo mo tak znamenit plen s seboj." Njo je navdajala tudi v pragozdu neskrbna radost in neukročena zasmehovanje vsega, kar je bilo krog nje. V njej so nih očeh je blestel večni nemir, razkošje življenja se je svetilo na njenih licih, v njej je vrela mladost prve vrste, hlepeča po pustolovščinah, pri Parkrat je zahalikal v goščo, izzivajoč gozdni prav zver. Nje zvočni klik je bil podoben zvončiku, ki nju krugljuje, kakor bi ji viseli v grlu sami strbni zvončki. Čudno je bilo slišati takšen glas takšni samotni.

Bierkopf je pojasnil, da ono hreščanje ni zverji, pač pa se je nagnilo polmrtvo drevo in bilo ob tla.

Preplašena Ljubica se je zamislila. Njena srce je zopet splavalo k onemu, ki je stal visel nad njo in je nosil smrtno slutnje v sebi. "Tako se torej pogrezne orjaško drevo v smrt?" je nje njava vprašala.

"I kaj pa," je ravnodušno govoril gozdar. "Taki padci z neznanskim hrumom in polomom se mnogokrat dogajajo."

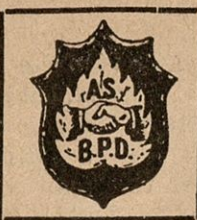
Tedaj je Mik, oponašajoč lačno tele, tako presunljivo zablejal v neprodno steno, da bi bil priklicel celo krdo zveri, ko bi se tam nahajala. Gozdar se je smejal, drugi so strahoma prisluškovali, se li ne prijavlj v goščavi kaj sumljivega. Nbenega glasu ni bilo nazaj.

"Idimo, da se ne zvali gozd na nas," je svetoval resni major-avditor.

Po mnogih zamudah in zadržkih so prispele v Medvedji Dol. Tu so se ločili: Lisinski, Buzduga in Vilar so se napotili ob strmim pobočju Konj-planine k praznemu skrivališču orožja, ostalim je gozdar razkladal drvarska dela. Ko si je družba vse ogledala in si odpočila, jo je vedel nazaj v dolino.

Lisinski je tisti dan marsikaj zapisal v svojo beležnico. Kadar jo je izvadil iz žepa, je Vilar vselej radovedno pogledal nanjo. Kmalu je opazil, da je razdeljena v dva dela. V prvi del je zapisoval v nemškem jeziku službene stvari tu Vilar med drugim zapisal besedo anarhist; ta del zmaši doma v ogledni zapisnik. V drugi del je pisal češke besede, ki jim inženir ni vedel pomena, čeprav so bile važne. Beležil je iskane besede ali začelnice, kakor se imenujejo v kancelijskem jeziku, ki so se nanašale na mogočnosti pragozda in je bila v njih izražena vsa toplota njegovih občutkov ob pogledu na veličastvo prirode. Lisinski namreč ni bil samo sodnik, ampak tudi pesnik. Živei, razrahljani vsled nezadostne spanja na slabi in nenavadni postelji, hoja ob Oskovi navkreber, potem dihi prvobitne prirode ter nenavadnost kazenskega slučaja — prej se ni bil nikdar tako daleč od Tuzle na sodniških ogledu, sploh nikdar še ni bil stikal po planinah za prepovedanim orožjem — dalje zavest, da vsi važno delo ter nabere dosti gradiva za neizogibno potrebni zapisnik, potem okolnost, da se mu je tle noč v nemirnem spanju pokazala njegova nevesta Vanda, bivajoča daleč gori na Češkem, in naposled veselo pričakovanje lepe odškodnine, ki mu gre po paragrafi pristopjanskega opravilnika, vse to je tako prijetno vplivalo na njegovo možgane, da je tisti jutro sklenil, napisati primeren odo na pragozd in jo obelodaniti v lepopolnem listu. Kar je sklenil, to je pozneje tudi dovršil. Nekega blagoslovljenega zimskega večera je sedel k mizi in se poglubil v one kratko začrtane češke opazke v beležnici, iz katerih so mu polagoma vstajali strahotno pretresljivi spomini in mračnotopli občutki, nekoliko podobni Hamletovim ob pojavu očetovega duha, zadirjala je z nikotinom in kofeinom počeegetana obrazotvornost, liki iskri konj pod ostrogo, spoče se s krasno vezane besede, rima je prilezla k rimi in naposled — seveda je trebalo več večerov — se je svetila na ličnem papirju slovesna oda na pralesne čudeže. (Nadaljevanje.)

ADVERTISEMENT

Slovensko

Bol. Pod. Društvo

Ustanovljeno 16. januarja 1892.

Inkorporirano 24. februarja 1908 v državi Kansas.

Sedež: Frontenac, Kans.

GLAVNI URADNIKI:

Predsednik: MRATIN OBERŽAN, Box 72, E. Mineral, Kans.
Podpreds.: JOHN GORŠEK, Box 179, Radley, Kans.
Tajnik: JOHN ČERNE, Box 4, Breezy Hill, Mulberry, Kans.
Blagajnik: FRANK STARČIČ, Box 245, Mulberry, Kans.
Zapisnikar: LOUIS BREZNIKAR, L. Box 38, Frontenac, Kans.

NADZORNIKI:

PONGRAC JURŠE, Box 207 Rdey, Kans.
MARTIN KOČMAN, Box 482, Frontenac, Kans.
ANTON KOTZMAN, Frontenac, Kans.

POROTNI ODBOR:

JOŠIP SVATO, R. 4, Woodward, Iowa.
FRANK STUCIN, Box 226, Jenny Lind, Ark.
MATIJA ŠETINA, Box 23, Franklin, Kans.

Pomožni odbor:

WILLIAM HROMEK, Box 65, Frontenac, Kans.
ANTON KOTZMANN, Box 514, Frontenac, Kans.
Prejemna pristojbina od 16. do 45 leta znaša \$1.50.

Vsi dopisi se naj blagovolijo pošiljati, gl. tajniku.
Vse denarne pošiljke pa gl. blagajniku.

NAZNANILO.

Ely, Minn.

Vsem članom, spadajočim v dr. 20 A. S. B. P. D. v Ely, Minn., se tem potom naznanja, da prihodnja redna mesečna seja prvo nedeljo v mesecu, t. j. 9. septembra t. l. ob 2. popoldne v Frank Verantovi dvorani. Njome se bo tudi pobirala mesečna prispevka. Raditega se vrši seja vsake nedelje ob 2. popoldne. Zatorej vsi člani uljudno prosijo, da se udeležijo te seja, da potem ne bomo oporekanja. Vse nadaljnjše mesečne seje se bodo vršile drugo nedeljo v mesecu, kot doslej.

Frank Martinjak, tajnik.

NOVICE IZ IDRJE.

V ljubljanskem "Delavcu" čitamo sledeče zanimivo poročilo, ki bi bilo gotovo še zanimivejše, če ni cenzor rokovnjak po njem: Dosele k. kr. erarični rudnik v Idriji dobi zanaprej naslov K. k. k. Arbeiter - Abteilung Idrija. Pa tudi na severnem bojišču so imeli v Idriji Štrempfelja. Pokojni Ivan Štrempfelja. Pokojni bil v vojaški službi pravičnik in bi bil ravno povišan za častnika. Ubogi starši imajo v Idriji sina, v katerega so stavili veliko nad, težko izgubo. Izreka jim žalost. — Na pomanjkanju trpi naše mesto kot nobeno drugo, posebno, ker ni moke in kruha. Revnejši ljudje niso se cele mesece videli kruha. Kompir in par kilogramov koruze, ki jo dobe od rudniškega e- ali občine, je glavni živež. Zjutraj, popoldne in zvečer. Najboljše je, da celo delavci, ki v rudniku težko delajo, ter njihovi v porodnicah nimajo druge moke kot trikrat na dan koruze in še tiste premalo. Vse delavstvo vidno peša.

(Sedem vrstic je tu zaplenjenih.)

— Mleka tudi že zelo primanjkuje. Istotako drv. Drva so se podražila že za 4 K meter. Živinjstva in gojenje perutine je zelo velikega pomena. Mleko in jajca bodo v sili glavna pomoč družini v hiši. Železniško vprašanje je za Idrijo sedaj življensko pomena. — Bolehanje na grizih je postalo splošno. Med živino pa je zanesla bolezen na gobcu in parkljih, ter rdečica med prašiči v Idriji. Upajmo, da se razmere izboljšajo.

VOJNI POŠTENJAKI.

Star pregovor pravi, da dela starši tatove. Resničnost teh besed se posebno jasno opaža ob sedanjem vojnem času. Kdor ne more, prav gotovo nič ne ogoljuje. Ampak kdor ima priliko — no, to je druga reč! Iz Grada poročajo: Posestnik Fran Konrad iz Spodnje Cerklince pri Stainzu je zahteval 15. junija na semnju v Grasu za par volov

najprvo 1900 kron, potem 1840 kron. Oba vola sta živa tehtala le 790 kilogramov. Enega vola je Konrad sam izredil, drugega je kupil še v mirnem času v teži 200 kg za 140 K. Zahteval je torej za kilogram žive vage nesramno ceno 2 K 40 v, oziroma 2 K 32 v za kg. Prizivno sodišče v Gradcu je obsodilo Konrada na 5 dni zapore za enkratnim trdim ležiščem in pa na denarno globo 300 K, eventualno na daljnih 30 dni zapore. V utemeljitvi razsodbe se pravi: Predvsem je dognano, da so leta 1914 taki voli veljali 66 do 68 K za 100 kg žive vage. Če se mora tudi priznati, da so danes vzrejalni stroški večji, vendar pa se ne smejo tako visoko ceniti, kakor je storil obtoženec. Primerno je bilo 1 K 20 vin, za kilogram, obtoženec pa je zahteval 2 K 40 v, oziroma 2 K 32 v za kilogram žive vage. Gre torej za poseben slučaj navijanja cen. Preveliki dobiček je znašal 800 do 900 K.

Posestnik Karel Greisdorfer iz Yochere je kupil na semnju v Velikem Sv. Florijanu 7. aprila od posestnika Anton Kappa par volov na poez za 1920 kron. Čez štiri ure je prodal iste vole posestniku Karlu Temelju za 2000 K. Zaslužil je torej v četrte ure 80 K. Greisdorfer je bil obsojen na 14 zapore z enim postom in enim trdim ležiščem ter na 300 K denarne globe, oziroma nadaljnjih 30 dni zapore.

Gostilničar Josef Aeckerl v Reithu je svetoval svoji sosedji, posestnici Mariji Schmied, naj ne proda svoje krave za manj nego 800 K. Schmiedovka je v resnici tudi zahtevala 800 K, mesar ji je plačal 705 K. Krava je živa tehtala 460 kilogramov. Vsled tega sta se morala oba, Aeckerl in Schmiedovka zagovarjati. Prizivno sodišče je razveljavilo razsodbo okrsodišča, ki je oba obtoženca oprostil, ter obsodilo oba obtoženca na tri dni zapore z enim trdim ležiščem in denarno globo 100 K.

Posestnik Peter Gross iz Rosstocka je bil obsojen od okr. sodišča v Deutschlandsbergu na 100 K denarne globe, ker je 28. februarja zahteval za 98 kg težkega prašiča 1 K 60 vin, za kilogram žive vage ter dobil 1 K 56 v. Dognalo se je, da je Gross razen otrobov in koruze pridelal vso krmo doma.

Po slovenskih krajih se dogajajo mnogi gorostasnejše stvari. Voli se prodajajo po 2 K 20 v do 2 K 60 v. Kakor se je pred par dnevi s Kranjskega poročilo, je neki trgovec z živino ponudil celo 3 K 60 v. S tem se kmet direktno zapeljuje, da draži cene živini.

Pastor za linčanje.

Baptistični pastor A. C. Hendley je v neki pridigi na Capitol View v Atlanti zagovarjal osebe, ki so linčale Franka. Izvajal je v svojem pobožnem govoru, da je "ljudstvo" le izvršilo sodnijsko sodbu, ki je bila porušena s pomilostitvijo, katero je izrekel guverner Slaton. Pastor se je tudi jezil, da kritizirajo to dejanje ljudje izven države, češ da se s tem vmešavajo v zadeve Georgije. Tako bi tudi vsak tolovaj lahko dejal, da se nimajo drugi ljudje vtikati v "njegove zadeve."

HISTORIČNA ZMEDA.

Vprašanje, zakaj je izbruhnila vojna, ki nima v vsej svetovni zgodovini primere, še vedno ne miruje. In lahko se ugane, da si bodo z njim še dolgo belili glave zgodovinarji, filozofi, političarji, nacionalni ekonomski, kulturni historiki, sociologi i. t. d. i. t. d. Kajti ob površnem razmotirvanju je ta vojna tako grozovito nezmišljena, da se človeku noben razlog ne zdi dovolj tehten zanjo.

Drug razlog je ta, da ne bodo tisti, ki so jo faktično povzročili, nikdar priznali svojega zločina. Vsaka vlada vali krivdo na drugo in vse iščejo argumente in dokumente, da bi mogle utrditi odgovornost nasprotnika. Saj je nemški kaiser na bojišču celo padel na kolena in licemersko zaklical, da "ni hotel tega".

Ljudje imajo tudi različno vzgojo, ki jim je vcepila zelo različne nazore, pa presojaajo vse dogodke s svojega posebnega stališča. Eni so "prepričani", da se rodi vsaka vojna iz nacionalnih razlogov, drugi enako čvrsto "verujejo", da odločujejo povsod "državni interesi". In tedaj iščejo s tega stališča vire krvi, ki teče ne več v potokih, ampak v širokih rekah.

Toda če se bodo neposredni vzroki vojne — sarajevski atentat namreč sploh ni bil vzrok, temveč le preteza — šele s časom razkrili in če se bo mogla vsa odgovornost za to hudodelstvo šele tedaj povsem nedvomno dognati, kadar bo znana vsa ne le javna, ampak tudi tajna predzgodovina, se vendar že danes lahko apodiktčno trdi, da so pravi vzroki — ne neposredni povodi — gospodarska značaja, kar velja, kvečjemu z nekaterimi pridržki, za vse vojne sploh.

Tako je tudi tedaj, če se tisti, ki vodijo vojno, ne zavedajo njegove pravega značaja.

Hindenburg najbrže še nikdar ni pomislil, da vodi nemške armade kot lepo oblečen, pozlačen in slavljen sluga nemškega kapitalizma proti vzhodu. O nemškem kancelarju Bethmann-Hollwegu, ki nikdar ni razumel ekonomične podlage družbe, verjamemo, da se mu sanja o vojni med germani in slovansko raso, dasiravno se bojuje ogromna množina "slovanske rase" pod "germanskimi" prapori. Kitchener, ki je preživel leta in leta s sabljo v roki po kolonijah, že bolje ve, kaj je angleško gospodarstvo. Ali na francoskem je veliko zelo pametnih ljudi, ki mislijo, da se bojuje Francija zoper pruski militarizem in zoper monarhično nevarnost.

TLEČA VOJNA.

Glavni vzrok te vojne je kapitalistično gospodarsko konkurenca med Anglijo in Nemčijo, ki ni nastala šele tik pred vojno, temveč je že davno grozila s podobnim klanjem.

Evropa je bila zadnja desetletja že parkrat na robu splošne vojne. Evropski požar je žugal v času marošanske afere. Ko je Avstrija anektirala Bosno in Hercegovino, je bila kriza tako velika, da se je bilo vsak čas bati izbruhov. Pozneje so gospodarski zapletljivi povzročili tak položaj, da je izšel celo iz avstrijskega parlamenta protest proti vsakemu vojnemu namenu. Ob času italijansko-turške vojne je bilo nekoliko zelo nevarnih momentov; kako skrajno napeto je bilo vse v času balkanske vojne, je pa pač še splošno v živem spominu.

V vseh teh slučajih se je eksplozija preprečila; o razlogih bomo že še tudi ob priliki govorili. Tedaj bo morda tudi jasnejše, zakaj se sedaj ni preprečila. Če pa hočemo spoznati gospodarski značaj sedanjega klanja, se moramo predvsem ozreti na nemško gospodarstvo in na njegov naravnost presenetljivi razvoj v zadnjih desetletjih.

RAZVOJ NEMŠKEGA KAPITALIZMA.

Nemško narodno gospodarstvo se je po nemško-francoski vojni l. 1870—71. jelo silno naglo razvijati. Zedinjenje Nemčije je ustvarilo veliko enotno gospodarsko celoto, v kateri se je narodno gospodarstvo brez umetnih ovir prosto razvijalo. Pospeševalo se ga zlasti tudi milijarde, ki so jih

Gospodarski značaj sedanje vojne.

Francozi plačali za vojno škodnino. Tako se je nemško narodno gospodarstvo od leta 1871. dalje bujno razvijalo, kar potrjujejo zlasti številke. Leta 1880. je imelo današnje nemško državno ozemlje 29 milijonov prebivalcev; to število je poskočilo v 40 letih, do leta 1871., okroglo za 12, to je 41 milijonov, toda v 40 letih od 1871. pa do 1911. že okroglo za 25. torej na 66 milijonov. Na kvadratni kilometer je bilo poprečno leta 1871. 75.9, leta 1910. pa 120 prebivalcev. To silno naraščanje prebivalstva je tudi neposredno pospeševalo industrializiranje Nemčije. Glavne skupine delavstva so se delile takole (v milijonih):

Kmetijstvo, gozdarstvo, ribarstvo: 1882. 5.88, 1895. 5.62, 1907. 7.92.

Industrija, rudništvo, stavbarstvo: 1882. 4.09, 1895. 5.95, 1907. 8.59.

Trgovina, promet: 1882. 0.72, 1895. 1.23, 1907. 1.95.

Po poklicnem štetju so našteali med vsem prebivalstvom (na 1000 oseb):

Kmetijstvo, gozdarstvo, ribarstvo: 1882. 425, 1895. 357, 1907. 286.

Industrija, rudništvo, stavbarstvo: 1882. 355, 1895. 391, 1907. 428.

Trgovina in promet: 1882. 100, 1895. 115, 1907. 134.

Žal, da nimamo tudi statistike za prejšnja leta, ker bi nam tista še bolj jasno pokazala nagli razvoj nemške industrije. A kljub temu nam je mogoče za nekatere važnejše produkcije podati nekaj nadaljnjih dokazov. Tako na primer glede pridobivanja premoga. Poprečno število premogarjev je znašalo leta 1860. 83.000, l. 1890. 262.000 in l. 1911. 600.000; množina izkopane premoga je iznašala v navedenih treh letih: 12.3, 70.2 in 158.5 milijonov ton, ki je reprezentiral vrednost 79.1, 538 in 1574.7 milijonov mark. Pri rjavih premogovnikih je bilo zaposlenih v tistih letih po 19.000, 33.000 in 57.000 rudarjev; množina izkopane premoga je pa znašala: 4.3, 19 in 71.6 milijonov ton; vrednost pa 13.2, 49.8 in 160.4 milijonov mark. Železnih rud so izkopali (v letih 1860., 1890. in 1911.) 1.4, 11.4 in 24.3 milijonov ton, njih vrednost je znašala (ob pocenjevanju) 7.8, 47.8 in 98.7 milijonov mark. Železa so izdelali nemški plažvi v tistih letih po 0.53, 4.65 in 10.87 milijonov ton.

NEMŠKA TRGOVINA.

Če se ozremo na velikanski razvoj trgovine in prometa, zlasti prekomorskega, ki se sicer ni povečal glede na število ladij, ker so izpodrinili veliki moderni parniki stare male jadralnice, nego se je še celo zmanjšalo, nam vendar potrjuje obsežnost novejših ladij, zakaj od leta 1871. se je zvišala prevozna obsežnost nemških ladij po statistiki do danes od 0.98 na 2.65 milijonov ton. Najočitneje razvidimo napredek nemškega narodnega gospodarstva iz številke o specialni trgovini, ki navedajo množino uvažane blaga za obdelovanje in izvažanje predelanega blaga, to je surovin in izdelkov, ki prihajajo iz inoizemstva, pa se zopet prodajajo v inoizemstvo.

Blago, ki se je prevažalo skozi Nemčijo, tukaj ni poštetu. Te vrste trgovina Nemčije z inoizemstvom je znašala (v milijonih mark):

Leta	uvoz	izvoz
1889.	4.087.0	3.256.4
1899.	5.783.6	4.368.4
1904.	6.854.5	5.315.6
1908.	7.666.6	6.399.2
1909.	8.526.9	6.594.2
1910.	8.934.1	7.474.7
1911.	9.705.7	8.106.1
1912.	10.691.4	8.956.8
1913.	10.770.3	10.096.5

Ta števila nam dovolj jasno potrjujejo velikanski razvoj nemške trgovine v zadnjem četrtstoletju. Umevno je, da je z razširjenjem gospodarskih interesov in političnega vpliva po zakonih politične ekonomije morala Nemčija pridobiti vpliva. Tako industrija in taka trgovina ne moreta ostati več v mejah svoje narodnosti; imeti morata prostora, da se razširita in razvijeta, če ne propadeta.

Tak je bil začetek nemške svetovne politike, ki bi imela za posledico nemško svetovno gospodarstvo.

S tem pa je posegla Nemčija v interese drugih dežel, predvsem v interese Anglije.

PRETEKLOST ANGLIJE.

Treba se je nekoliko ozreti tudi na razvoj Anglije v minulemu stoletju. Že v sedemnajstem in osemnajstem stoletju je poskušala Anglija dobiti gospodarstvo nad svetovnim gospodarstvom, zlasti nad svetovno trgovino. Španija je docela izgubila svojo svetovno slavo, ki si jo je pridobila v sedemnajstem stoletju. Nizozemska in skandinavske dežele so morale odstopiti svoje prvenstvo, le Francija je še bila resna tekmovalka za gospodarstvo na morju. Nemčija tedaj ni prihajala niti v poštev; nacionalno razdrapanja in gospodarsko zaostala sploh ni bila sposobna za samostojno evropsko politiko. Staro cesarstvo, nekdanji središče moči v zahodni Evropi, se je razsulo v številne nemogoče države in gospodarstva, ki so se med seboj prepirala, ter se vojevala enkrat za Anglijo, enkrat za Francijo. Francija nasprotno, ki se je razmeroma kmalu zedinila nacionalno in s tem ustanovila močno centralno oblast in uvela enotno gospodarsko politiko, je postala za angleško prvenstvo silno nevarna. Ko si je pozneje severna Amerika priborila svobodo, je bila angleška svetovna trgovina takorekoč na tehtnici. Francija ni podpirala osvojenja severne Amerike le iz svobodoljubja, marveč je želela, da dobi Anglija tekmeča na tej strani velike luže, oziroma da dobi težek udarec z izgubo severne Amerike.

Zmešnjave in vojne, ki so sledile francoski revoluciji, so bile ugodna prilika za Anglijo, da je potokla svojega nevarnega tekmeča za prvenstvo na morju. V več nego dvajsetletni vojni z Anglijo in nje zaveznicami je Francija izkopravila, angleško pomorsko gospodarstvo pa je bilo s tem zagotovljeno.

ANGLEŠKO PRVENSTVO.

To dejstvo je znala Anglija izrabiti. Bolj in bolj je zagospodovala nad trgovino, postala je največja kolonijalna država in kmalu tudi največja industrijska država na svetu. Iz svojih kolonij, ki jih ima po vseh delih sveta, je dobivala surovine za svojo vedno bujnejše se razvijajočo industrijo, katere izdelke je razvažala po vsem svetu velika trgovska morarica, ter dovažala v domovino ogromna bogastva. Anglija je bila središče sveta, ki je svet izkoriščala in živela od izkoriščanja. Velik del bogastva, ki se je tako stekalo v deželo, je bilo tudi v prid delavstvu. Silna preganjanja strokovnih organizacij so ponehala, ker je velikanski dobiček nudil sredstva, s katerimi so ustrezali delavskim zahtevam. Dovoljevali so na Angleškem razmeroma dobre mezde in tudi svobodo organizacij, ter vsekakor več političnih pravic, kakor po srednji, južni in vzhodni Evropi. Ob teh razmerah se je razvil zgodovinski notorični značaj angleškega delavca, ki velja kot priden, čednosten in vzoren delavec, in ki so ga na celini prav mnogokrat priporočali za dober zgled.

KAPITALISTIČNA TEKMA.

Toda te prijetne razmere niso ostale take za vso večnost. Tudi na celini razvoj ni miroval. V posameznih deželah so nastale industrije, ki so bolj in bolj silile na angleški trg. Najprej so te industrije zahtevale domači trg zase. V enakem obsegu, v kakršnem so te države odvzele trg angleškemu blagu, je pa Anglija stremila po novem trgu drugod, da nadomesti to izgubo. Anglija je začela svojo velikopotezno afričansko politiko, ki ji je prinesla najprej Egipt in potem južnoafričanske burske dežele. Toda posledice in sporedni pojavil vsakega velikega industrijskega razvoja, kakršnega poznamo v posameznih deželah, so se pokazali tudi v deželah, v katerih se je ustanovila za razvoj sposobna industrija. Tudi te so uvidele potrebo, da si pridobijo dežele, iz katerih bodo dobivale su-

rovine, in pa ozemlja, v katerih bodo prodajale svoje industrijske izdelke.

NEMČIJA CONTRA ANGLIJO.

Tukaj je nastalo nasprotstvo med Anglijo in Nemčijo.

Izmed mladih celinskih industrijskih držav se ni nobena industrijsko tako izredno naglo razvijala kakor Nemčija. Vzrok tega je bilo silno množenje prebivalstva: naraščajoča težkoča, kako preživljati več in več prebivalstva s pridelki lastne zemlje, so prisilile nemško narodno gospodarstvo, da se je jelo brigati za izdelovanje in prodajo industrijskih izdelkov, ki naj omogočijo pridobitev potrebščin, ki jih ni doma, iz dežel, kjer jih imajo dovolj. Razvoj je pospeševalo bogastvo premoga in železa, ki ga ima Nemčija. Tako je stremila torej tudi Nemčija po razširjenju, ter se je, sledeča svojemu gospodarstvu, pričela brigati za svetovno politiko. Vpričo tega je torej moral priti čas, ko si jamejo nasprotovati angleški in nemški interesi.

Tako so si nastopili nemško-angleški interesi v dveh točkah v nasprotju.

RUSIJA.

Starejše nasprotstvo med angleško in rusko politiko je ponehalo zaradi oslavljenosti Rusije po rusko-japonski vojni, ki se je vojevala z angleškim denarjem, in sicer z angleško-rusko pogodbo, s katero je morala Rusija pritrditi angleškim načrtom v Aziji glede delitve Perzije.

To razmerje je pa še bolj kompliciralo stališče Rusije. Rusija že stoletja hrepeni po ledu prostem dohodu v svetovno morje, zakaj obe pristanišči Arhangelsk in Vladivostok zamrzeta pozimi.

Vzhodnomorska pristanišča pa Nemčija v slučaju vojne lahko zapre, ker je gospodarica v Vzhodnem morju. Končno se je oprijela starih ruskih tendenc po gospodarstvu v Dardanelah in Bosporu. Posest Carigrada je bil namen ruske politike. Doseči bi se dal ta namen, če se uniči evropska Turčija. Turčija je pa negovala in krepila Nemčijo, ki je smatrala, da se tedaj uresniči nemški namen, če postane Turčija močna.

A tudi tukaj je bil še drugi vzrok za ostra nasprotstva. Rusija je hotela imeti nadvlado nad Balkanom, da bi si zagotovila posest Dardanel. Zaraditega je obdarovala in zagovarjala balkanske države, ki so se navadile, zanašati se na mogočno varstvo Rusije. Tukaj je pa zadelo Rusija na habsburško monarhijo, ker se je nje tradicionalna balkanska politika, ki je srtemela za Solunom in Egejskim morjem, vedno ujemala z nemško. Orientska politika Nemčije je zadel pri balkanskih državah na težkoče; na drugi strani je pa bila Avstrija močno zainteresirana na uspehih nemške orientiske politike, ki je tudi hotela pospeševati z njo svojo slabotno industrijo in pa okrepiti svoj politični vpliv na Balkanu.

FRANCIJA.

Francija je po svojih izkušnjah leta 1870—71 iskala zaveznika. Že Marx je svaril in svaril, naj pusti Nemčija Alzacijo in Loreno na miru, ker mora vsaka aneksija francoskega ozemlja prejalisej pognati Francijo v naročje Rusije. Tako se je res zgodilo, ko se je Francija očutila osamljeno; poročila se je nenaravna zveza med republikansko Francijo in caristično Rusijo.

EKSPLOZIJA.

Čimbolj je rasla gospodarska ekspanzivnost Nemčije, ki je imela za posledico tudi mogočno oboževanje na suhem in na morju, tem bolj je navajal strah Anglijo do tega, da se pridruži francosko-ruski zvezi.

Tako je bila Evropa iz gospodarskih vzrokov razdeljena v dve veliki skupini, ki druga drugi nista zaupali. Prejalisej je moralo priti do radikalne izpremembe vse gospodarske politike, ali pa počiti. Prvo se ni zgodilo, prišlo je torej drugo: Svetovna vojna iz kapitalistično gospodarskih vzrokov in s kapitalistično gospodarskimi cilji.

Kdor hoče kaj znati, se mora učiti.

PROLETAREC

LIST ZA INTERESE DELAVSKEGA LJUDSTVA.

IZHAJA VSJ KI TOREK.

— Lastnik in izdajatelj: —

Jugoslovanska delavska tiskovna družba v Chicago, Illinois.

Naročnina: Za Ameriko \$2.00 za celo leto, \$1.00 za pol leta, Za Evropo \$2.50 za celo leto, \$1.25 za pol leta.

Oglasi po dogovoru. Pri spremembi bivališča je poleg novega naznaniti tudi stari naslov.

Glasi slovenske organizacije Jugosl. socialistične zveze v Ameriki.

Vse pritožbe glede nerednega pošiljanja lista in drugih nerednosti, je pošiljati predsedniku družbe

Fr. Podlipcu, 5039 W. 25. Pl. Cicero, Ill.

PROLETARIAN

Owned and published every Tuesday by

South Slavic Workmen's Publishing Company Chicago, Illinois.

Subscription rates: United States and Canada, \$2.00 a year, \$1.00 for half year. Foreign countries \$2.50 a year, \$1.25 for half year. — — — —

Advertising rates on agreement.

NASLOV (ADDRESS):

"PROLETAREC"

4008 W. 31. STREET, CHICAGO, ILLINOIS

Če bi bil Teddy predsednik.

V čem je nesreča Zedinjenih držav? Namreč največja nesreča, kajti manjših je mnogo.

Največja je ta, da ni Teddy Roosevelt, colonel Roosevelt, veliki Roosevelt, naš predsednik. Enkrat je že bil; ali takrat ni bila svetovna konjunktura taka, da bi bil mogel prezident v Beli hiši postati Cezar, Aleksander, Napoleon. Sedaj, ko bi se lahko odlikoval in obenem zapisal slavo Zedinjenih držav med zvezde, je pa usoda tako nerodna, da je drugemu izročila eksekutivno moč v tej deželi.

Vse, vse je bilo drugače, ako bi bil Teddy prezident. On predvsem ve, da bi moralo biti drugače, ker ve, da igrajo Zedinjene države klavno vlogo.

V Plattsburgh pri New Yorku imajo sedaj vojaški tabor, kjer se vadijo izbrani, prominentni ljudje soldatstva. Ni treba, da bi jim bil človek nevoščljiv, če hočejo na ta način ubijati čas; drug namen se pa s to igrarijo ne bo dosegel, in če bi bile Zedinjene države v slučaju kakšne resne nevarnosti odvisne od te obrambe, bi bilo bolje, da se te ne bi imele.

Ampak ti tabori, ki se sedaj pripravljajo tudi po drugih državah dajejo militarističnim duhovom v Zedinjenih državah priliko, da se izkažejo, če že ne drugače, pa vsaj z jezikom. In kjer je taka prilika, tam seveda ne sme manjkati Roosevelta.

Prišel je torej res v Plattsburgh, in tam se je oglašil z enim svojih "velikih" govorov. Novo baš ni, kar je povedal. Teddy je agent militarizma v Ameriki in njegove "junaške" govorance so znane. Ni še davno, kar je hotel ustanoviti nekakšno privatno armado izven ameriške stalne vojske in državnih milic, in bilo je le dobro, da so se pravočasno oglasili častniki, na katere se je skliceval, ter javno povedali, da nimajo nič opraviti s to rečjo. Agitacija po kapitalističnih listih se je bila že tako razvila, da bi bila brez tega svarila lahko postala nevarna.

Če govori Teddy na vojaškem taboru, se razume torej samo ob sebi, da rožlja s sabljo. Med drugim je tam dejal:

"Že trinajst mesecev igrajo Zedinjene države nedostojno vlogo med narodi in gledajo s prekrizanimi rokami, kako se dela sila slabim in kako se naši lastni državljani, možje, žene in otroci more na širokem morju, ne da bi storile le en korak proti temu."

To bi bilo torej vse drugače, ako bi bil Roosevelt gospodar v Washingtonu. Mi ne bi že trinajst mesecev gledali, kako se koljejo v Evropi, temveč — bi se sami klali z njimi. In Roosevelt bi najbrže prevzel vrhovno poveljništvo armade, ki bi se šla bojevati v Evropo.

Ali čudno! Roosevelt spada med tiste velepatroite, ki najglasneje goodejo, da so Zedinjene države popolnoma nepravilne in da nas mora biti naravnost sram naše vojaške slabosti. Če smo torej tako za nič, da se nam res lahko roga ves svet, tedaj

nam ni natančno razumljivo, kako bi Teddy to naredil, da ne bi gledali s prekrizanimi rokami na Evropo, ampak da bi šli užugat odnotne silnike.

Rooseveltove agitacije spominjajo človeka na tiste čudake, ki napravijo z jezikom iz vsakega tisočaka milijon, kadar jim kaže, da se bahajo; če je pa treba plačati davke ali če bi kdo rad dobil od njih dolar na posodo, pa obesi-jo takoj beraško malho čez rame.

Ako misli Roosevelt, da bi bile Zedinjene države tekom teh trinajst mesecev že davno lahko s svojo silno roko posegle v evropski spor in ukrotile Nemčijo in njene zaveznice, tedaj mora takoj prenehati s svojo agitacijo za povečanje armade. Če smo pa res tako slabi, da je treba našo oboževano silo vsaj potrožiti, ako hočemo biti varni v svoji deželi — tako namreč trdijo "zmerni" militaristi — tedaj nas ne sme Teddy več ščuvati na vojno; kajti goniti nas na bojišče za to, da bi bili tepeni, ni ne pametno, ne patriotično.

Roosevelt pravi, da niso storile Zedinjene države ne enega koraka vpričo tega, da se more naši državljan na širnem morju. Človek se mora vščipniti, da se prepriča, če ne spi, kadar sliši kaj takega. Ali ne čita Roosevelt nobenega časopisa, ali pa misli o svojih poslušalcih, da nič ne čitajo? Vsi listi so polni ameriških not in nemških not in še vsakovrstnih drugih not, in prav ko je on govoril, je Nemčija zelo ponižno prosila Wilsona, naj toliko počaka, da preišče berlinska vlada afero ladje Arabic. Mi nismo bili še nikdar prezidenti Zedinjenih držav, kakor je bil Roosevelt, vendar pa vemo toliko, da je storil Wilson prav mnogo korakov, in sicer takih, ki bi bili navsezadnje po človeški previdnosti lahko zapletli Ameriko v vojno. Roosevelt je menda tudi o tem kaj slišal, da je sedaj Lansing državni tajnik, kar je bil še pred kratkim Bryan, in kot mož, ki bi rad še enkrat stanoval v Beli hiši, bi moral tudi vedeti, da je Bryan zato demisioniral, ker se je bal, da bi mogla iz konflikta med Berlinom in Washingtonom nastati vojna.

Vpričo vseh teh dejstev je že malo predrzno, če trdi Roosevelt, da ni storila Amerika nobenih korakov. Ako se Teddy jezi, da ni na Wilsonovem mestu, je ljudstvo v Zedinjenih državah lahko zadovoljno, da ni tam. Kajti če bi bil sedaj predsednik, si po njegovih govoraneh lahko na prstih izračunamo, v kakšne pusto-lovščine bi pognal narod. Zato bi tudi bolje, če ne postane sploh nikdar več prezident.

Roosevelt je hud, ker ne store po njegovem mnenju Zedinjene države ničesar vpričo dejstva, da zatirajo močni slabe — v Evropi. Po tem bi bilo torej slutiti, da je Roosevelt neizmerno pravicoljuben in da ne trpi nobene krivice. Taka rahločutnost je s človeškega stališča prav lepa lastnost.

Ali enega pomisleka se vendar ne moremo ubraniti. V Ameriki je nekoliko milijonov "slabih", katerim dela peščica "močnih" krivico. In colonel Roosevelt je bil prezident v teh Zedinjenih državah. Imel je tako oblast, da bi bil lahko priskočil tem slabim na pomoč, ne da bi se bil moral ozirati na tuje kanone in torpedovke. Belgijo so že nekatere sile v Evropi brez Roosevelta branile; take sile, ki naposled tudi nekaj pomenijo. In če bi hotel še stric Sam pomagati Belgiji, bi moral tudi on računati z nemškimi podmorskimi in z kajzerjevimi velikimi bombami. Vsega tega se ne bi bilo treba bati Rooseveltu, če bi bil hotel ameriškim zatirancem pomagati zoper ameriške zatiralce.

Vendar pa ni nikomur znano, da bi bil Roosevelt ob času svojega predsedništva izkušal kaj takega. Nič slabše se ni takrat trumom godilo in nič bolje delavcem. Kdor pa nima srca za domače zatirane, se mu ne more verjeti, da je njegova ljubezen do tujih trpinov pristna. Roosevelt je enostavno militarist, pa bi svojo pravo naturo rad odel z izposojenim plaščem človekoljubnosti.

Tudi Anglija je naročila v So. Betlehem za 75 milijonov municije. Schwaba nič ne ženira, da je Nemec.

Čudovito veliko ljubezni za mir se nenadoma kaže v Ameriki. Kakor gobe po dežju rastejo vsakovrstne "mirovne organizacije" iz tal, in kmalu bo konkurenca večja kakor med nešteti verskimi sektami v blaženi Ameriki.

Prve take mirovne organizacije so bile, kakor se spodobi "ekskluzivne". Snovali so jih "odličnjaki", na sestanke so vabili "odličnjake", v odbore so volili "odličnjake". Nemara so mislili, da bodo imeli pred ameriški veliki evropske kronane buče toliko respekta, da se bodo ustrašile, hitro pobotale in sklenile mir. Ali pa so mislili, kar je skoraj še bolj verjetno, da bi se prominentni gospodje ponižali ali umazali, če bi se pomešali s kakršnokoli plebejsko družbo.

Prišli pa so drugi, ki so spoznali, da so organizacije, ki hočejo kat pomeniti, ne moremo snovati brez ljudstva in da je ljudstvo vendarle delavstvo. Prišli so, pa so pograbili stvar na drugem koncu. In zdaj skoraj ne mine dan, da ne bi človek dobil okolišnice, vabil, pozivov in vsega vruga od vsakovrstnih "peace" organizacij, ki imajo na en ali drugi način v svoj naslov vpleteno besedo "labor" ali pa "workingmen".

Stremljenje po miru je lepa reč. Ali mi bi kljub temu rekli, da naj ostanejo ustanovitelj takih organizacij tam, kjer so bili doslej. Nikdar jih ni bilo videti nad delavci, kadar je imel proletariat svoje skrbi, pa naj ostanejo gospodje tudi sedaj s svojimi brigami pri sebi doma.

Po našem iskrenem prepričanju store delavci najboljše, če se ne dajo ujeti prav od nobene take organizacije, pa naj se imenuje kakor si boji in naj agitira zanjo kdor hoče. Prvič so nam vse te lige in councili i. t. d. sumljivi, tako da nimamo nobenega zaupanja do njih, drugič pa so za delavstvo popolnoma nepotrebni.

Argumentov za opravičen sum je več kakor dovolj.

Tu so n. pr. gospodje, ki so se zbudili ravno tisti hip, ko je nastala nevarnost, da bi prišlo do vojne med Ameriko in Nemčijo. Prej so bili v očigled evropskega klanja povsem ravnodušni. Časopisi, ki navadno izražajo njihovo mnenje, so naročali posebne črke za kajzerjeve slavne zmage. Z veliko slastjo so že pohrustali Belgijo, Poljsko in še nekoliko drugih dežel. Ko je izza zločina z Lusitanijo razmerje med Nemčijo in Zedinjenimi državami postalo resno, pa je bilo videti

V Gary, Ind., je bil pastor luteranske cerkve, Edmund Kayser, ustreljen. Umori so žalostni znaki naše kulture, toda vsakdanje reči. Časniki so že vajeni, da poročajo o njih kratko. Z umorom rev. Kayserja je druga reč. Policija sledi namreč teoriji, da gre za politični zločin. Kayser je bil velik nemški patriot, ki je baje tudi praktično služil "faterlandu" onkraj morja, kolikor so mu le moči dopuščale, in zato misli policija, da je bil umorjen od političnih pristašev evropskih zaveznikov. Poleg tega obstoja še druga hipoteza, katero pa smatrajo za manj verjetno: Da je bil namreč umorjen od nasprotnikov v nemški cerkveni občini.

Pastorjevo truplo so našli v večernih urah na zemljišču poleg njegove hiše. En strel je bil v prsih, drugi v vratu. Okrog njegove roke sta bila ovita dva trakova, kakršni se rabijo za zagrnjalo na oknih. V hiši so našli znamenja krutega boja. Stoli in mize so bile prevrnjene, knjige in papirji razmetani. Zagrnjala na oknih so bila potrgana, okna razbita, in na nasprotni steni so bili sledovi strelcev. Po tem sodi policija, da je bilo streljano od zunaj. Na pesku zemljišča, kjer se je našlo truplo, so se opazili nedoločeni sledovi čevljev, ostalih navidezno od dveh oseb razun pastorja.

Nobena dragocenost ni zmanjkala, tako da je roparski umor izključen. Načelnik policije misli, da so napadaleci streljali na pastorja od zunaj, potem pa vdrli v hišo in se spustili v boj z duhovnikom, ki tedaj še ni bil ranjen. Ni pa uganiti, če so ga notri porazili in potem odnesli ven, ali pa če je bežal in bil zmag dosežen od strelcev.

Kayser je bil sam doma. Žena in otroci so bili pri njenih starših v Michiganu.

Policija je prišla nekoga Josepha Schneiderja, člana nemškega Garry Saxon Vereina, ki je imel neke rane na obrazu in telesu. Dejal je pa, da je bil v terek zvečer zapleten v nek pretep in ob tisti priliki poškodovan. Nato je bil izpuščen.

Časopisi javljajo vsakovrstne detalje, iz katerih bi se lahko vse mogoče sklepalo, ali vsaka sled vodi v drugo smer. Ena verzija gre za tem, da je dobil Kayser grozljivo pismo, ki se baje vjema z neko prej pisano pesmijo, katere avtor je član omenjenega Saxon Vereina. Pripoveduje se tudi, da je pastor že pred tedni zahteval varstvo od policije v Gary, češ da ni varen življenja, policija pa da je odklonila njegovo zahtevo. Potem je neka povest, da so se zarotniki na pokopališču menili, kako bodo napadli Kayserja, in njihov pogovor je baje poslušala neka ženska, ki se je ležala stisnila med grobove.

Da je bil Kayser nacionalno nemškega mišljenja, je nedvomno, ali kako daleč je to segalo, se pač ne more za gotovo povedati, kajti to, kar se pripoveduje, je lahko resnično, lahko pa tudi ne. Tako trdijo nekateri, da je pastor vodil akcije, ki so imele namen pognati razna podjetja, v katerih se izdeluje vojni material za zavez-nike, v zrak.

Ena teh povesti pravi, da sta se pred nedavnim na postaji električne železnice South Shore

Mirovne organizacije.

mogoče, da dobi kajzer opravlja z Ameriko, se je pa naenkrat zdramila miroljubnost.

Prijatelji miru smo tudi mi, ampak ne le ti-stega miru, ki je ugoden kajzerju, temveč splošnega, vesoljnega.

Druge take mirovne organizacije so politične limanice. Ustanovljene so za kakšno politično stranko ali pa za osebno reklamo. Tako n. pr. gredo te dni po vsej Ameriki vabila, ki pojo, da je za mirovno gibanje najbolj poklicana in primerna kakšna privatna oseba. In dobrotljiva ne-besa so dala v svoji previdnosti Ameriki tako osebo, odkar je Bryan demisioniral kot državni tajnik in postal privatna oseba. Zato je editor N. N. uljudno vabljen, da se pridruži veliki deputaciji, ki se bo v interesu miru poklonila mistru Bryanu in — mu napravila reklamo za prihodnje predsedniške volitve.

Tako gre to vepomer. Circular dobimo od "mirovne organizacije", in ko pogledamo, kdo tiči za njo, najdemo kakšno "German Association" ali pa kakšno katoliška društva.

Hvala lepa!

Nikogar ne maramo ovirati, če hoče, zna in more kaj storiti za mir. Ali zavedni delavci so predobri, da bi komurkoli služili za stafažo. Delavci nimajo kaj iskati v takih organizacijah in delavski listi imajo druge naloge, kakor pa delati reklamo za take psevdo-organizacije.

Čemu je tega treba? Zavedno delavstvo je imelo svojo mirovno organizacijo davno preden so se zbudili vsi taki gospodje. Imelo je in ima svojo socialistično stranko, poleg nje pa ne potrebuje nobenih sekt, katerim so delavci dobri takrat, kadar jih morejo izrabljati.

Socialistična stranka ima svoj program, ki obsega tudi mednarodni mir. Ne more se reči, da je socialistična stranka pasivna. Kar je bilo v sedanjih razmerah mogoče, je storila; uvedla je svoje akcije, preden so se te novopečene organizacije sploh porodile. In čim manj se bo delo delavstva cepilo, tem bolj bo učinkovito v stranki.

Česar ne more delavstvo doseči v svoji stranki, to bo še manje doseglo izven stranke, v zvezi z vsakovrstnimi sumljivimi elementi. Zato nam takih postranskih organizacij prav nič treba ni. Kdor hoče delati za mir, ima v stranki dovolj prilike za to.

Politični umor?

v Miller, Ind., dva moža približala Otto Cramerju, ki je nastavljen pri Aetna Powder Co., in mu ponudila 1500 dolarjev, če napravi eksplozijo v omenjenem podjetju. Cramer je ta predlog odklonil, zdaj pa misli, da je poslal Kayser ona dva moža k njemu. Vendar pa ne more potrditi tega.

Policija zasleduje na vso moč po slovanski koloniji v Gary, zlasti med ruskim in srbskim prebivalstvom. Baje ve o nekem sestanku, ki se je vršil pred umorom pri nekem advokatu. Navzoči so bili štirje Srbi in dva Rusa. Ta sestanek ji je sumljiv.

Poleg tega se pa raznašajo tudi glasovi, da je iskati vzrok umora v nekih ženskih vprašanjih.

Državni uradnik Clyde Hunter ima svoje posebno mnenje. On ne misli, da je bil Kayser ubit zaradi svoje nemške propagande, tudi ne zaradi ženskih zadev, ampak zaradi denarnih reči. On je izjavil:

"Moj nazor je ta, da so Kayserja ubili trije možje, ki so ga posetili pravzaprav z mirnim namenom v terek okrog 8 zvečer. Nastal je prepir, in Kayser je enega udaril s pestjo. Javno ni bilo povedano, da se je na pastorjevi desni roki našla rana, ki je najbrže nastala od udara s to pestjo.

Po mojem mnenju je Kayser kupil revolver iz chicške trgovine, ki pošilja po pošti; stori-l je tako, ker mu mestna policija v Gary ne bi bila dovolila nositi revolver, in če bi si ga bil v Gary kupil, bi bila policija takoj obveščana o tem.

Mislím, da je bil Kayser ustreljen s svojim lastnim revolverom, ker se ni ta nikjer našel. Po značaju ljudi, ki so po mojem mnenju prišli k njemu, se mi ne zdi verjetno, da bi bili prišli oboženi."

Iz neštetihi vesti po časopisih je le toliko razvidno, da ni prav nič jasnega in se zaradi tega tudi ne more izrehati nobena sodba. Vseka-kor bi bila izmed vseh hipotez najzalogostnejša ta, da gre za politični umor. V kraljestvo nerazumljivega pa seveda tudi to ne bi spadalo. Evropska vojna je zmešala toliko glav ne le v Evropi, ampak tudi v Ameriki, da se tudi takemu blaz-nemu zločinu ne bi bilo več čuditi.

Ob sklepu lista se zdi, da prihaja v to stvar več jasnosti. Dognano je, da je poslal Kayser nemškemu veleposlaniku Bernstorffu dva telegrama, ki se glasita:

"Nemci v Gary obsojajo izdelovanje muni-cije za zavez-nike v Zedinjenih državah in bodo storili vse, kar je v njih moči, da preprečijo izvršitev naročil."

"Nemci v Gary bodo storili toliko za fater-land kolikor bi, če bi bili v Nemčiji."

Emanuel A. Kayser."

Razumtega izjavlja telegrafist, da je pošiljal Kayser mnogo telegramov, ki nedvomno potrjujejo, da je bil v tesni zvezi z nemško vlado. Mnogo brzojav je pošiljal v New York, in v vseh je bilo komu čestitavo k ženitvi, tako da je prišel telegrafist do spoznanja, da gre za šifrirane br-zojave.

ABDERA.

Če krepa konj, ne bo nihče de-jal, da je to velika afeta. Za last-nika je izguba, če je bila žival še za kakšno rabo; ali sveta ne po-tresa tak dogodek.

Kaj pa žurnalistično?

No — hvalabogu, tako daleč smo pa vendar že, da poroča o ta-kih rečeh kvečjemu še zakoten list kakšnega prav za plotom sve-ta ležečega mesteca. In še ta po-rabi za tak slučaj dve vrstici.

Pa vendar... V Hillsborough v državi California je te dni po-ginil konj. In ta afeta se ne da opraviiti z dvema vrsticama. Pre-več je komplicirana za to. In tudi zanimiva je: Burka, katere si ni izmislil noben slab pisec komedij, ampak se je odigrala v resnici.

V Hillsborough je torej poginil konj. Ali — poginil je ravno na periferiji mesta, tam kjer se pri-čenja mesto San Mateo. Razumljivo je torej, da je bila stvar zamotana in je spravila vsakovrstne oblasti obeh mest na noge.

Treba je bilo dognati, katero mesto mora odpraviti truplo. Ker je meja le na papirju narisana, kjer so to napravili ljudje, ni je pa gospod Bog zaznamoval zemeljskih tleh, je bilo treba naj-prej konstatirati granico. Po teh-nem študiju se je izkazalo, da ima krepami konj prednje noge v me-stu svetega Matevža, zadnje pa v mestecu na griču; na vsaki strani meje ga je bilo pol.

Janez Trdina imenitno opisuje, kako so Stražani zborovali pod vrbo. Tako je moralo biti posve-tovanje avtoritet iz obeh kalifor-nijskih mest. Temeljito je moralo biti ugotovljeno; zaključilo se je pa prav salomonsko. Židovski kralj je hotel dati vsaki materi polovico otroka; modri meščani naj bi bili odpravili vsak svojo polovico konja.

Ali ko so prišli s svojo modro-stjo tako daleč, so se poprasili za ušesi. Prezreti konja na dva dela?... Hm — to je vendar ne-kako sitno, in tudi posebno oku-no ni.

Torej — novo ugotovljenje. Modrijani iz San Mateo so rek-li, da se morajo brigati za konja oni iz Hillsborough, ker je od tam prišel. Filozofi iz Hillsborough se odvrčali, da morajo zanj skrbeti oni iz San Mateo, ker je bil tja namenjen. Tu je bil argument proti argumentu, in oba sta bila enako trdna. Kateri naj torej velja?

Vsako mesto ima svoje ordinan-ce o potih, o zdravstvu, o redu, o snagi i. t. d. Oblasti vsakega me-sta so citirale svoje, ali prve so nasprotovale drugim, druge pa prvim. Čas pa je enakomerno po-tekal in se ni hotel na ljubo kalifor-nijskim Abderitom ustaviti.

Končni sklep je bil vendar ta, da odstrani vsako mesto svojo po-lovico trupla.

Medtem pa je žival začela — hm — no — dišati. Ne kakor vo-jolice ali pa rože. Prebivalcem o-okolici to ni ugajalo, pa so dali sami odpraviti kadaver. To je va-ljalo sedem dolarjev in pol.

Stvar ni končana, ampak se na-daljuje kakor "serials" v kinematografih. Zdaj se pripravata ob-mesti, kdo plača \$7.50.

Kdo naj se še smeje našim kranjskim pravdarjem, ki teka-jo zaradi enega jarka ali ene vrbe do vseh sodnijskih instanc? Dva-je ameriških mest dela to zaradi — krepnega konja.

ŠPIONAŽA.

V Washington, D. C., je bil a-retiran Gustav Kopsch, ki je ob-dolžen, da je kršil zakone o na-rodni obrambi s tem, da je foto-grafiral vojaške rezervacije. Taj-ni uslužbenci vladnega justične-ga oddelka so našli pri njem fo-tografije okopov in topov trd-njave Monroe in rezervacije v Cape Henry, Va., kjer namerna vlada zgradi obsežne utrbe za obrambo vhoda v Chesapeake Bay. Ko so ga aretirali — ni tajil, da je naredil omenjene fotogra-fije, izgovarjal se je pa, da mu je to dovolila — pijana straža v Fort Monroe. Čemu je fotogra-firal prepovedane predmete, pa ni pojasnil. Kopsch je bil star-ljen pod 5000 dol. varščine in poslan v Norfolk, kjer pride nje-gov slučaj pred distriktno sodi-šče. Star je 27. let. V Zedinje-nih državah je šele dve ali tri le-ta. Njegovi starši žive v Nem-čiji.

Rezultati industrijske komisije.

Ne bo nihče...
...je bila...
...ali sveta...
...stično?...
...tako...
...dela...
...poroča...
...zakona...
...plotom...
...ca. In...
...dve...
...Hillsborough...
...je...
...afere...
...vrticima...
...za...
...In...
...kateri...
...si...
...v resnici...
...je...
...torej...
...nil...
...um...
...kjer...
...ateo...
...Razumljivo...
...stvar...
...vsakokrat...
...noge...
...ognati...
...truplo...
...viri...
...narisan...
...ljudje...
...al...
...delavstvo...
...in...
...da...
...je...
...bilo...
...njegov...
...kazalo...
...je...
...zadnje...
...na...
...vsaki...
...eno...
...opis...
...zborovali...
...biti...
...obeh...
...jito...
...je...
...Zidovski...
...materijal...
...prežeti...
...najte...
...svojo...
...svojo...
...moder...
...se...
...konja...
...je...
...osebno...
...ibanje...
...Mateo...
...rati...
...ker...
...je...
...znanj...
...je...
...il...
...oba...
...ri...
...voje...
...v...
...v...
...ali...
...druga...
...komerno...
...ljubo...
...vendar...
...sto...
...al...
...ne...
...re...
...er...
...in...
...mpak...
...v...
...repirata...
...me...
...ki...
...ene...
...stane?...
...a...
...je...
...ki...
...kone...
...da...
...v...
...je...
...pa...
...je...
...dmeta...
...je...
...stare...
...ščine...
...pride...
...ktno...
...Zedini...
...ali...
...v...
...

Načelnik je energičen mož in se ni dal zmeti. Ali nikomur ni moglo ostati skrito, da je komisija neenotna in da si nasprotujejo njeni posamezni deli in prav važnih rešitev. Zastopniki podjetništva in občinstva so imeli svoje posebne seje; ker so bile tajne, pač ni prišlo vse v javnost, kar se je tam razpravljalo, vendar se pa ni dalo zatajiti, da so se snovale spletakarije proti Walshu.

Povsem javno se je pa moralo pokazati nesoglasje, ko je šlo za to, da se sestavi poročilo.

Walshovi nasprotniki so hoteli, da se izdela "lep" referat, uglašen, mehak in za vse stranke ljubezljiv. Lahko bi se bil sestavil približno na ta način.

"Komisija se je prepričala, da eksistira v deželi res industrialen nepokoj, ki ima svoje vire v nepopolnosti tega sveta. Krivda se pa ne more pripisovati nikomur. Delavcem ni zameriti, če žele boljše plače; komisija si ne taji, da je želja po ugodnejšem življenju splošna človeška lastnost. Toda kar je v tem oziru mogoče storiti, store ameriški podjetniki radi iz svoje iniciative, ne more se pa od njih zahtevati tako obremenanje industrije, da se ne bi rentirala ali pa da ne bi bila zmognjena konkurence. Delavstvo bi to tudi večinoma vpoštevalo, če se ne bi pojavljali hujskači, ki kane dobro razmerje med gospodarji in delavci. Vladi bi bilo priporočati, da podpira tiste dobre elemente, ki ne delavstvo zmernoosti in utrjujejo njegovo vdanost do delodajalcev. Napram neodgovornim hujskačem bi bilo treba postopati z vso strogostjo. Podjetnikom je priporočati, naj se kolikor mogoče ozirajo na želje delavcev, če so opravljene in izvedljive. Za vsak slučaj pa naj se vpeljejo obligatorična razsodišča, katerim se ne sme v slučaju sporov odtegniti nobena stranka in ki naj sodijo brez priziva."

V takem tonu se lahko napiše cela knjiga. Toda Walsh ni hotel. Po njegovih nazorih je bila komisija za to imenovana, da dožene resnična dejstva in pravi položaj in da poroča po pravici.

Tu se je neizogibno moralo pojaviti nasprotje. In pojavilo se je. Zastopniki delavstva so postavili svoje poročilo, zastopniki "občinstva" svoje, zastopniki podjetništva so se pa deloma pridružili drugemu, toda njihovih pridržkov in dodatkov je toliko, da se morajo smatrati za posebno, tretje poročilo.

Razlike in nasprotja so seveda največja med prvim in tretjim. Nasprotniki socializma nočejo priznati, da je družba razdeljena v razrede, ki so po svojem značaju in po svojih interesih strogo ločeni. Govori se o "stanovih", "slojih" i. t. d.; ali med vsemi temi "stopnjami" so prehodi, in interesi vseh so v glavnem skupni, in med vsemi bi bila lahko harmonija, in tako harmonijo je treba priporočati in propagirati. Sama American Federation of Labor noče priznati razredov. Gompers išče vedno tisto glasovito harmonijo, in zastopniki delavstva, ki so sedeli v komisiji, tudi ne stojijo na razrednem stališču.

Pa vendar... ko je bilo treba izdelati poročilo, je bil prepad med — razredi nepremostljiv. Hoteli nelihe se je vsak del postavil na podlago svojega razreda in proti nasprotnemu razredu.

Nič ne pomaga. S priznanjem ali brez priznanja: Enakosti interesov ni, nasprotja interesov so.

In harmonija razredov je nemo-goča.

Ozrmo se nekoliko na poročilo Walsheve frakcije.

Vzroki nepokoja.

To poročilo navaja kot glavne vzroke industrialnih bojev:

1. Nepravilno razdelitev vrednosti in dohodkov.
2. Brezposelnost in oviranje možnosti, da bi si delavci zaslužili, kar potrebujejo za življenje.
3. Omejevanje pravic glede na izdelavanje, presojanje in izvrševanje zakonov.
4. Omejevanje pravice in možnosti za ustanavljanje učinkovitih organizacij.

Poročilo se bavi obširno s temi vzroki, dognanimi na podlagi izpovedi številnih prič, katere so izpraševalci vsestransko preiskali.

PREDLOGI ZA ODPOMOČ.

Davek na dedščino.

Zoper krivično razdelitev vrednosti in dohodkov predlaga poročilo davek na dedščino, ki naj bi bil po velikosti premoženja procentualno odmerjen. Zakon naj se previdno ozira na potrebe odvisnih zaostalih in na vzgojo nedoraslih otrok; na drugi strani naj pa prepreči, da bi se prenašala velika nabrana premoženja v roke, ki niso imele nobenega deleža v produkciji.

Dohodki iz tega davka naj bi služili izključno sledečim svrham:

Razširjenju vzgojevalnih zavodov;

razvoju takih znamenitih družinskih zavodov, katere bi morala z ozirom na njih pomen pospeševati država;

za boljše sodelovanje z državami in občunami pri velikih konstruktivnih delih, pri stavbi cest, osuševanju tal, pogozdovanju, in sploh pri delih, s katerimi se pospešuje blaginja in učinkovitost naroda.

Poročilo meni, da ne bi mogel sprejeti kongres nobenega zakona, ki bi dal več upanja, da bi naglo in temeljito omejil obstoječe razpoloženje nepokoja...

Nedvomno bi imel tak zakon lahko velik učinek — vsaj začasno. Toda ne glede na to, da ne bo sprejel takega zakona noben ameriški kongres, dokler gospodujejo kapitalisti, si tudi od njega ni mogoče obljubovati trajnega rezultata.

Kapital ima tendenco, da raste. Izpuliti mu je ni mogoče. Tudi realnega izvrševanja te tendence ni mogoče preprečiti. Komisijko poročilo tudi previdno molči o tem. Ali ravno iz te tendence kapitala izvira izkoriščanje dela. Obrest, ki pomnožujejo kapital, so v denar izpremenjeno delo. In dokler bo sploh kapital, bodo obresti — to se pravi: Izkoriščanje.

Ali poročilo želi od kongresa, da poreže kapital, kadar preseže gotovo višino. Kapitalist lahko akumulira sto milijonov; toda podedovati jih ne sme. Njegov dedič ne sme pričeti s sto milijoni, ampak kvečjemu z enim.

To bi že bilo nekaj, če ne bi bilo okrog zakonov mnogo, mnogo ovinkov, ki so jih znali kapitalisti vedno poiskati. Če ne sme milijonar zapustiti cele gore denarja svojim sinovom in hčeram, jim bo pa v življenju razdelil milijone. In če se tudi to zabrani, bo našel drug izhod.

Koliko se je — zlasti po deželah mlade industrije in kapitalizma, katerega ljudje še niso bili vajeni — izdelalo in sprejelo zakonov za "varstvo srednjih stanov!" Tudi to so bili "protikapitalistični zakoni". Pa niso zadržali kapitalističnega razvoja niti za pol milje. V Ameriki imamo zakon proti trustom; ali trusti se veselo razvijajo, če procesira vlada z njimi, pogori pred sodišči in mora plačevati ogromne stroške, praktično se pa porablja protitrustovski zakon zoper — delavske organizacije. In kapitalisti se jim rojajo.

Kapitalizem gre za koncentracijo; to je njegov imanentni zakon, in dokler živi kapitalizem, bo učinkoval ta zakon. Prepreči se lahko ena oblika koncentracije, ali gospodarski zakon si najde drugo.

Mi pa smo še hujši grešniki. Niti ne verjame, da je v prid delavstva, če se ovira naravni razvoj kapitalizma.

Rockefeller je velik despot. Ali kdor misli, da je delavec pri manjših kapitalistih postlano na rožicah, pozna resnični delavski položaj prav slabo. Večinoma je tako, da je izkoriščanje tem večje, čim manjši je izkoriščevalec. Tudi Ford je velik kapitalist; mi ne spadamo med njegove velike častilce in ga ne smatramo za boga na zemlji. Toda resnica je, da ima delavstvo pri Fordu marsikaj, česar pri malih izrabljajih nima in tudi imeti ne more.

Ovirati koncentracijo kapitala, se pravi ovirati tisti proces, ki se mora izvršiti, da pride kapitalizem do poloma. S takimi sredstvi se podaljšuje sedanje stanje in delavstvo se vara z nado, da se more rešiti v kapitalistični družbi.

Ako bi bil med Walsheimi komisariji le en socialist, bi bil to povedal; nemara bi bil tudi Walsh spoznal, da ima tak zakon o dedščinah lahko toliko pomena kolikor deset centov priboljška na mezdi; ne manje, ampak tudi ne več.

Protj brezposelnosti.

Po pravici šteje poročilo brezposelnost med najvažnejše vzroke socialnega nepokoja. V tem oziru pa izreka zelo resnično besedo. Pravi namreč:

"Zaupno je treba povedati, da se ne more brezposelnost bistveno odpraviti, če se ne odstrani glavna njena vzroka: Krivična razdelitev vrednosti ter monopolizacija zemlje in naravnih pomožnih virov."

Socialist bi to povedal z besedami: "Brezposelnost se ne more bistveno odpraviti, če se ne odpravi kapitalistični sistem."

Glede na vprašanje zemlje priporoča poročilo:

1. Energično in brezobzirno naj se zasleduje cilj, da pridobi vlada zopet vsa zemljišča, vodne sile in rudniške pravice, ki so bile pridobljene na goljufiv način.

2. Izvrši naj se stroga revizija zemljiških zakonov, tako da se bo za vsako doboče prepuščanje zemljišča lahko porabila doktrina prisilnega obdelovanja; to se pravi, kdor dobi kakšno zemljišče, ne sme pustiti, da bi mrtvo ležalo, ampak se je zavezan, da ga obdeluje, kakor se je zgodilo v Kaliforniji glede na vodne pravice, ki se izgube, če se ne izrabljajo. Po kalifornijskem zakonu ima prednost tista poraba, ki daje največjo socialno korist.

3. Prisilno naj se napravijo vsa zemljišča plodovita z uredbo davka, ki zadene neproduktivna zemljišča prav tako kakor produktivna.

Vprašanje brezposelnosti — pravi poročilo — je sedaj najvažnejša zadeva, s katero se more baviti kongres, ker požene vsako leto na stotisoče sicer produktivnih prebivalcev v siromaštvo in bedo.

Osebnne pravice.

Poročilo ni prezrlo dejstva, da veljajo v Ameriki drugačne pravice za proletarca kakor za kapitalista. Da se odpravi kričeča krivica v rabi zakonov in izvrševanju sodništva, priporoča kongresu, naj nemudoma stori korake, da se sprejme dodatke k zvezni konstituciji, ki naj prepove zveznim in državnim oblastnjam ter posameznim asociacijam in korporacijam, da ovirajo narodu sledeče pravice, ki jih mora zvezna vlada ščititi:

- Pravica ukaza o habeas corpus; pravica do porotne sodbe; pravica svobodne besede; pravica mirnega zborovanja; pravica imeti in nositi orožje; varstvo zoper neopravičene hišne preiskave in konfiskacije; pravica do neodvlačnega javnega procesa; zaščita zoper previsoko poročilo ter zoper krute in nenavadne kazni.

Poročilo priporoča kongresu, naj brez zamude preuči ta vprašanja in stori korake, da bodo te neizogibne osebnne in konstitucionalne pravice vsakemu državljanu brez razlike zagotovljene. (Dalje prihodnji.)

Na želodcu bolni —

Gotovo, da že dolgo iščete olajšbe. Ne dajte se prevarati. Ne poskušajte. Rabite

Severa's Balsam of Life

(Severov Življenski Balsam) ter bote kmalu opazili njegove krepilne in tonične kakovosti. Posebno se priporoča pri zdravljenju neprebrav, težke prebave, zapeke, ponavljajoče mrzlice in otrpih jeter. Okrevanci, stari in slabotni ljudje bodo tudi našli njegovo rabo zelo koristno. Cena 75 centov.

Kožno zdravje je odvisno večinoma od mila, katerega rabite. Mi vam priporočamo

SEVERA'S Medicated Skin Soap

(Severovo Zdravilno Milo)

za vsakdanjo rabo za kopeli, toaleta, britev in izmivanje las. Cena 25 centov.

Čitajte, kaj nam je pred kratkim pisala ga. Mart. Pagač, iz Moquah, Wis.: "Zahvaljujem se vam za Severov Življenski Balsam. Trpela sem na želodcu, ter sem bila zelo slabotna ter nisem imela nobene slasti. Porabila sem eno steklenico Severovega Življenskega Balsama ter so vse te nepravilike izginile. Prosim objavite moje pismo v časopisih v korist vseh tistih, ki enako trpijo."

Vsi lekarnarji prodajajo Severove Pripravke. Zahtevajte Severove. Ako jih ne morete dobiti v vaši okolici, naročite jih od nas.

W. F. SEVERA CO., Cedar Rapids, Iowa.

POVSEM SIGURNO

SE POŠILJA DENAR V STARI KRAJ POTOM NAŠE BANKE, KER SE NIKEDAR NE PRIPETI, DA BI DENAR NE BIL IZPLAČAN ALI POVRNEN, TEMVEČ SE VEDNO V REDU IN PRAVI ČAS PLAČA V PRISTOJNE ROKE.

Cene

v katerih so zaračunani že vsi stroški so sledeče:

10 kron za	\$1.70	100 kron za	\$16.45
20	3.30	200	32.90
30	5.00	300	49.35
40	6.65	500	82.25
50	8.25	1000	163.00

Glavnica in prebitek \$600.000.00 — Hranilne uloge \$4,614,984.66

KASPAR STATE BANK

1900 BLUE ISLAND AVE.

CHICAGO, ILLINOIS.

Ako nam pišite, pišite slovensko. — Ako pridete osebno, govorite slovensko.

Bridgeport.

Industrijsko mesto Bridgeport v Connecticutu je bilo do zadnjega časa malo znano. Zdaj pa igra že nekoliko tednov znatno vlogo. Najprej so šli tam strojari in stavko, sedaj pa štrajkači delavci v tolikih obdobjih, da bi se skoraj lahko govorilo o generalnem štrajku. To gibanje spremljajo vsi tisti pojavi, ki jih poznamo v Ameriki iz nešteti industrijskih bojev: Najeti razgrajati in pretepači, nastopi privatnih "policiastov," umori delavcev, pristranski šerifi, skebi pod policijsko zaščito i. t. d.

Po zadnjih vestih je v stavki okrog 8000 delavcev v prodajalnah, pralnicah, brivnicah, tovarnah za steklene in tovarnah za municijo. Povsod zahteva delavstvo osemurni delavnik in boljše mezde.

Podjetniki pripisujejo voljo za štrajke "preveliki delavski prosperiteti". Odkar prihajajo naročila za vojne potrebščine v vrednosti mnogih milijonov dolarjev, je prišla nenadoma moč v delavske roke. Unijski vodje so sklenili, da napravijo iz Bridgeporta, ki je doslej veljal za odprto delavnico, pravo unijsko trdnjavo.

Tako pravijo kapitalisti. In nekaj resnice bo že na tem, le prav jo je treba čitati.

Da štrajkači delavci tam, kjer je dosti dela, posebno pa nujnega dela, je pač naravno. Kjer je brezposelnost, je štrajk nezmišeln. Če ni naročil, čakajo podjetniki večasi sami željno na kakšno stavko, in zgodilo se je že, da so jo tam, kjer ni organizacija na vrhuncu, po ovinkih sami povzročili. Previdni delavci pa ne pojdejo v boj, kadar vidijo, da so razmere zanje neugodne in da kapitalisti brez škode lahko zapro podjetja.

Naročila zaveznikov prinašajo podjetnikom ogromne dobičke. Angleška, francoska in ruska vlada prav dobro vedo, da morajo ves naročeni material preplačati in da morajo biti vse, če ne dobe namesto šrapnelov pokajočih žab in papirja namesto usnja. To so kupčije, katerih kapitalisti gotovo ne bi radi izpustili. In v takem položaju je razumljivo, da upajo delavci lahko na uspeh s svojimi zahtevami.

Najprej so hoteli podjetniki moralno diskreditirati gibanje, češ da je uprizorjeno z nemškimi denarjem. Za štrajke v brivnicah in lokalnih trgovinah je to pre-

težno trditi, kajti toliko denarja vendar nima nemška vlada, da bi ga razpisovala za stavke, od katerih nima ne posredno ne neposredno nobene koristi.

Zdaj je torej gibanja kriva "prevelika prosperiteta delavcev." Z drugimi besedami: Delavcem se dobro godi, pa jim je zrasel greben. O "preveliki prosperiteti kapitalistov" ne govorimo nič.

Seveda je bajka o sijajnem življenju bridgeportskih delavcev bosa. Nekaj pa vendar priznamo. V Ameriki je mnogo, mnogo delavcev, katerim se godi slabše kakor onim v Bridgeportu; in če bi bil položaj zadnjih neugodnejši kakor je, nemara tudi sedanjega gibanja ne bi bilo.

Teorija, da spravi najhujša beda delavce najbolj pokonci, je napačna. Vso zimo smo imeli strašno brezposelnost v Ameriki. To je bila beda, prava, gola beda, ki je zadela milijone. Pa vendar ni povzročila skoraj nobenega resnejšega gibanja. Stradanje in revščina namreč ne revolucionira, temveč demoralizira. Šele delavec, ki doseže vsaj toliko, da občuti vrednost življenja in spozna, koliko mu še manjka, da bi mogel res človeško živeti, postane lahko zaveden bojevnik.

V tem je največja važnost strokovne in politične delavske organizacije, da obvaruje delavstvo materialnega in moralnega poloma. Tako mu daje moč za nadaljni boj za boljše življenje.

Nagobčnik.

Vojni tajnik Garrison je generalmajorju Woodu izrazil svojo nezadovoljnost zaradi Rooseveltovega govora v vojaškem taboru v Plattsburgu. Roosevelt je Garrisona s svojim hujskajočim govorom tako užejal, da je krizo javno protestiral in obenem tudi v vseh drugih vojaških taborih prepovedal Rooseveltove govore. To se mora zgoditi velikemu Teddyju!

ZAPRTE DELAVNICE.

Horton, Kans. — Zaradi stavke članov petih strok, zaposlenih v tukajšnjih delavnicah železnice Chicago Rock Island and Pacific je bil v soboto izdan razglas, da ostanejo delavnice na nedoločen čas zaprte. Prizadetih je šeststo delavcev. Stavka je bila bajne zarzla, ker so bili tuji delavci sprejeti na delo.

KMALU IZIDE!

"AMERIŠKI DRUŽINSKI KOLEDAR" za leto 1916 je zdaj v tisku in izide v drugi polovici septembra. Koledar ima bogato vsebino, nbroj važnih podatkov in veliko lepih slik. Celotni obseg vsebine priobčimo v eni prihodnjih števil "Proletarca".

Cena vezni knjigi s poštnino vred vse kraje Amerike

40 CENTOV.

Naročite ga takoj, in čim ga dobimo iz knjigovoznice, pričnemo takoj razpošiljati. Naročila pošljite na "PROLETAREC", 4008 W. 31. Street, Chicago, Ill.

ADVERTISEMENT

SLOV. DELAVSKA

PODPORNA ZVEZA

Ustanovljena dne 16. avgusta 1908.

Inkorporirana 22. aprila 1909 v državi Penn.

Sedež: Conemaugh, Pa.

GLAVNI URAĐNIKI:

Predsednik: FRAN PAVLOVIČ, box 705, Conemaugh, Pa.
Podpredsednik: JOSIP ZORKO, R. F. D. 3, box 50, West Newton, Pa.
Tajnik: ALOJZIJ BAVDEK, 46 Main St. Conemaugh, Pa.
Pomožni tajnik: IVAN PROSTOR, box 120, Export, Pa.
Blagajnik: JOSIP ŽELE, 6108 St. Clair Ave., Cleveland, Ohio.
Pomožni blagajnik: JOSIP MARI NOČIĆ, 5805 St. Clair Ave., Cleveland, O.

ZAUPINIK:

ANDREJ VIDRIH, box 523, Conemaugh, Pa.

NADZORNIKI:

VILJEM SITTER, 1. nadzornik, 76 Main St., Conemaugh, Pa.
 FRAN TOMAZIČ, 2. nadzornik, Gary, Ind., Teleton. Sta., box 73.
 NIKOLAJ POVSE, 3. nadz., 1 Ora ib St., Nunnary Hill N. S. Pittsburg, Pa.

POROTNIKI:

IVAN GORSEK, 1. porotnik, Box 195, Radley, Kansas.
 JAKOB KOČAN, 2. porotnik, 6121 St. Clair ave., Cleveland, O.
 ALJOZIJ KARLINGER, 3. porotnik, Girard, Kansas, R. F. D. 4. box 86.

VRHOVNI ZDRAVNIK:

F. J. Kern, M. D., 6202 St. Clair Ave., Cleveland, Ohio.
 GLAVNI URAD v hiši št. 46 Main Street, Conemaugh, Pa.

POMOŽNI ODBOR:

Špendal Ivan, Conemaugh, Pa., box 781.
 Gačnik Ivan, 425 Coleman Ave., Johnstown, Pa.
 Gabrenaja Jakob, box 422, Conemaugh, Pa.
 Bove Frank, R. F. D. 5, box 111, Johnstown, Pa.
 Suhodolnik Ivan, box 273, South Fork, Pa.
 Zoler Alojz, box 514, Conemaugh, Pa.

PRIPRAVLJALNI ODBOR ZA ZDRUŠTEV SLOVENSKEH PODPORNH NAPREDNIH ORGANIZACIJ.

Predsednik: Viljem Sitar, 46 Main St. Conemaugh, Pa., član S. D. P. Z.
Zavetnik: Jožef, 2821 Crawford Ave., Chicago, Ill., član S. N. P. J.
Martin Konda, 2656 So. Crawford Ave., Chicago, Ill., član S. S. P. Z.
Kirast Anton, P. O. New Duluth, Minn., član S. N. P. J.
Stefančič Martin, box 78, Franklin, Kans., član dr. av. Barbare.
Frank J. Aleš, 4008 W. 31st St., Chicago, Ill., član S. D. P. & P. D.
Goršek Ivan, box 211, West Mineral, Kans., član A. S. B. P. D.

Urađno Glasilo: PROLETAREC, 4008 W. 31st St., Chicago, Ill.

Ocenjena društva, oziroma njih uradniki, so uljudno prošeni, pošiljati vse dopise in denar, naravnost na glavnega tajnika in nikogar drugega. Denar naj se pošilja glasom pravih, edino potom Poštinih; Expressnih; ali Bančnih denarnih nakaznic, nikakor pa ne potom privatnih čekov.

V slučaju, da opazijo društveni tajniki pri poročilih glavnega tajnika kako pomanjkljivosti, naj to nemudoma naznanijo urad glavnega tajnika, da se v priložnosti popravi.

NAZNANILO.

Dunlo, Pa.

Vsem članom društva Zarja Svobode, št. 11. S. D. P. Z. naznanjam, da bo dne 5. septembra redna mesečna seja. Ker bo na tej seji volite delegata za izredno, takozvano združitevno konvencijo, so vsi člani uljudno vabljeni, da se te seje (5. septembra) polnoštevilno udeležijo.

Z bratskim pozdravom

Josip Suhar, tajnik.

NAZNANILO.

Tem potom naznanjam članom društva "Delavec" št. 51 S. D. P. Z. v Cleveland, O., da sem se preselil v drugo stanovanje. Vse stvari, katere se tičejo društvenega tajnika, naj se v bodoče pošiljajo na naslov:

EDWARD BRANISEL, 1215 E. 60 St., Cleveland, O.

PO SILI BLAZNI.

Državni pravdnik Hoyné v Chicagu je preiskaval sistem sodnega postopanja pred okrajnimi sodišči, kadar gre za slučaje umobolnosti. Pri tem je prišel do presenetljivega rezultata, o katerem pravi:

"Čela premoženja so bila ukradena in na stotisoče dolarjev je prišlo v roke krivih dedičev na ta način, da so bili zdravi ljudje zapirani za temne zidove državnega zavoda za umobolne. Mnogo je ljudi, ki bi si radi s pomočjo sodišča prilastili tuja premoženja. Nezakonitosti se gode v velikem obsegu, vlagajo se neutemeljene prošnje, da bi se gotove osebe razglasile za umobolne, izdajajo se kriva zdravniška izpovedanja in krive priče izpovedujejo. Taki zločini se vrše že mnogo let."

Asistent državnega pravdnika je obtožil v zvezi s tem dr. A. Zeno in dr. George L. McLaughlin, in okrajni sodnik John H. Williams je izdal tiralico proti obema. Dr. Laughlin je tožen, da je razglasil mrs. Susie Fowler, trgovsko tovarišico Zeno za umobolno in podpisal dotične spise, sedaj pa pravi, da je ni preiskal. Mrs. Fowler je našla te spise v Zenovi pisarni in jih je izročila državnemu pravdniku. V teh spisih je rečeno, da je njena sestra, mrs. Ch. Russel prosila, naj jo proglase za umobolno, ta pa izjavlja, da ne ve nič o tem.

SVOBODNA VOLJA.

Žrtve katastrofe "Eastland" so navsezadnje vendar same krive, da so utonile. To se bo že vse jasno izkazalo. Za sedaj je dokazano, da so šli vsi prostovoljno na izlet.

Po katastrofi ladje so tekali po vseh oddelkih Western Electric Co. foremanj s listami, na katerih je bilo vprašanje: "Ali ste bili prisiljeni iti na izlet?" Poleg sta bili dve rubriki, ena za "da", ena za "ne", in vsako se je moral podpisati. Vsi so zapisali, da niso bili prisiljeni.

Kaj torej hočete? Prostovoljno, svojevoljno so šli, ker jih je mikala vožnja po jezeru in zabava v Michigan City... Tako se bo polagoma tudi dognalo, da so tisti, ki so utonili, sami krivi svoje nesreče.

V nekem chicaškem listu se oglašajo uslužbenec Western Electric Co., ki pravi, da so se morali delavci pred izletom vaditi po 45 minut v marširanju ter si kupiti klobuke, palice z zastavami in trakove z napisom "Western Electric Co." za parado v Michigan City. Vsi delavci so bili ob foremanov pozvani, da naj kupijo po dva listka, in kdor je kupil le enega, je bil pozvan v pisarno in je imel vražjega opravka, da se je opravičil.

Ta uslužbenec se mora lagati. Kako bi bila ravno njegova resnična, če pa ima družba podpis delavcev, da jih ni nihče silil?

Vendar pa verjamemo prav temu enemu delavcu in vsa stvar nam je zelo razumljiva. Delavstvo pri Western Electric Co. ni organizirano; kjer pa ni organizacije, se z delavci lahko pometa. Kajti pogum more biti le tam, kjer je moč. Brez organizacije pa ni moči.

Zračni veljani.

Bridgeport, Conn., 29. avg. — Angleška vlada se pogaja s Stanley Y. Beachem iz Stratforda, Conn., o zgotovitvi desetih možganih aeroplanov, triplonikov, ki bi bili sposobni za let čez Atlantični ocean in za 100 milj hitrosti na uro. Razum tega se pogaja za 250 dvoplošnikov, ki bi bili ognjevarni in bi lahko dosegli 250 milj hitrosti na uro. Beach, ki je predsednik Scientific Aeroplane Company v New Yorku in urednik zrakoplovniškega lista "Scientific American", mora dovršiti prvi triplonik osem tednov od sprejetja naročila.

Nepotrebna sentimentalnost.

Proč z rahločutnostjo! Kajti bi z njo v praktičnem dvajsetem stoletju? Sicer žive še dandanes ljudje, ki pravijo, da spada čuvstvo med človeške lastnosti in da je pieteta, dokler se ne prevrne v konvencionalnost ali pa v blaznost, znamenje človeške povzdige. Žival ne pozna pietete in tudi divjak je ni poznal.

Za nas pa niso več te teorije. Glavno vprašanje naše kulture se glasi: Kje je dobiček? Kaj prinaša korist? — Tem interesom se morajo umakniti vsi drugi.

Ameriški kapitalisti so že tako napredni, da se ravna po tem pravilu. Tako n. pr. smatrajo mrtvo truplo za to, kar je: Za materijo, za skupino kemičnih snovi. Kaj je treba ceremonij s tako mrtvo snovjo? Na bojiščih imajo še neke navade iz preteklosti. Tako ne morejo pokopavati mrtvih vojakov, kakor se prirejajo pogrebi v mirnih mestih, ali kjer je mogoče, vendar še gledajo, da napravijo skupen grob, da je pri pogrebu navzočih nekoliko tovarišev, da se izpregovori kakšna beseda, preden jih pokrije zemlja.

Tudi to je odveč. Ameriški kapitalisti imajo veliko imenitnejšo idejo, ki je že zaradi tega mnogo več vredna, ker je praktična.

Pred kratkim je imela Western Nitro Glycerin Manufacturers Association svoje zborovanje v Chicagu, in v meščanskih časopisih je bilo čitati sledečo beležko:

"O predlogu, da bi se trupla vojakov, ki padajo na evropskih bojiščih, porabila za izdelavanje nitroglicerina, so člani Western Nitro Glycerin Manufacturers' Association, ki so tukaj zbrani, resno razpravljali, češ da je to sredstvo, s ka-

terim bi se mogla povečati produkcija glicerina. Delegati so dejali, da bo vsled velike porabe glicerina v sedanji vojni zaloga te snovi v Zedinjenih državah tekom 90 dni izčrpana.

Če bi se glicerina v naši deželi porabil, ne bi to imelo le odločilnega vpliva na vojno, temveč tudi gotova dela v tej deželi bi se morala ustaviti. Eden izmed delegatov je dejal: Glicerina se izdeluje iz ene same reči: Iz trupel mrtvih živali. In tu ni druge poti, da se poveča produkcija, kakor da se porabijo padli vojaki in konji z evropskih bojišč."

Predlog je ženialen. Doslej je bil vojak toliko časa kaj vreden, dokler je bil živ in je imel vse ude še na svojem telesu. Če se uresniči, ker bi radi fabrikantje nitroglicerina, bo po smrti morda še več vreden kakor v življenju. Vrgli ga bodo v kotel, sevri, napravili iz njega glicerina, potem nitroglicerina, in v enem hipu bo ubil več sovražnikov, nego bi jih bil živ mogel tekom vse vojne.

Imenitno je to. Treba je organizirati trg za mrtve vojske. Mrtve konje bo najbrže nekoliko dražji, ker je večji. Sicer pa tudi živ konj več velja kakor živ vojak. Rešiti bo treba le vprašanje: Kaj bo s subordinacijo? Če bo mrtve general za enako ceno na prodaj kakor mrtve infantarist, mora to slabo vplivati na disciplino. Na drugi strani je pa zopet star, izkušen general za fabrikanta gotovo manj vreden, kakor mlad, svež rekrut. Kdo ve — če se to vprašanje ne reši, in na vsak način ga je težko rešiti — ostanejo naposled fabrikanti glicerina le na cedilu in kuhinje človeškega mesa se ne odpro.

To bo hudo za sveti profit.

Učiteljske pravice.

V Chicagu se razvija boj, ki lahko postane velpomemben ne le za mesto, ampak tudi čez njegove meje: Boj nekaterih mestnih očetov zoper učiteljsko organizacijo.

V šolskem svetu je Jacob M. Loeb vložil resolucijo, ki prepoveduje učiteljem članstvo v chikaški učiteljski federaciji. Kako in kaj sklene šolski svet, se danes še ne more dognati. Izmed enindvajsetih njegovih članov jih je devet izjavilo, da bodo trdno stali na strani učiteljev, sedem se jih je izreklo proti učiteljem, štirih ni bilo v mestu, eden je pa neodločen.

Voditelj federacije pripisuje glavno krivdo za to gonjo Williamu Rothmanu. Med njim in organizacijo traja boj že daljšo dobo. Javno se je pričel leta 1913, ko je federacija sklenila, da prevzame upravo učiteljskega penzijskega fonda iz rok Rothmana, ki je bil takrat predsednik penzijskega odbora. Zadeva je prišla pred legislaturo in ta je sklenila, da se izroči uprava fonda učiteljem. Federacija je izvajala, da odhaja vsako leto 10 do 15000 dolarjev obresti v osebno korist upravitelja.

Proti učiteljem se je izjavil tudi župan Thompson, ki bo s svojim vedenjem kmalu odprl oči mislečim delavcem. V neki izjavi je dejal:

"Chicaško ljudstvo, ki me je izvolilo, čuti po mojem prepričanju, da se javne šole našega mesta ne vodijo pravilno in da je potrebna izprememba... Mestnim uslužbencem se mora zabraniti, da se organizirajo proti občinski upravi. Zakaj to ne more prinesiti nič dobrega. Federacija učitelje pa je taka organizacija, in je postala že tako predrzna, da plaši posamezne člane šolskega sveta."

Kdor hoče tepsti psa, najde kmalu palico, in tako imajo tudi sovražniki učiteljske organizacije, katerih ni malo, poln koš argumentov za svoje reakcionarne zahteve. Pravih vzrokov si ne upajo javno povedati, zato si pa izmišljujejo neresnične in se vedejo tako, kakor da bi jim šlo za "dober pouk."

Vsa gonja ima politične vzroke. Politični agitatorji in basi bi radi izrabili učitelstvo za svoje namene zlasti pri volitvah. Učiteljska služba pa naj bi bila nagrada za tiste, ki pomagajo kandidatom do zmage. Da se to doseže, morajo

UTRINKI.

Italijanski vulkani bruhajo. Cenzura ne dovoli podrobnih poročil. So li morda v Italiji tudi Vulkane militarizirali?

V Arkansasu je sodnik Little izjavil, da je zakon o minimalnih plačah za delavce neustaven: 1.) ker so po njem tudi delavke odgovorne za kršitev zakona, 2.) ker imajo po njem delavke privilegij napram moškim delavcem. — To je acumentacija!

Na Angleškem se je 87.000 žensk vpisalo za prostovoljno delo v municijskih tovarnah. Čudno! Nihče ni dejal, da je za ženo kuhinja in pletenje nogavic. In vendar bi se zdelo človeku, da je izdelovanje morilnega materiala manj žensko, kakor filozofija in juristarija.

Misionarji stokajo. Ne tisti misionarji, ki potujejo po civiliziranih deželah in preobračajo slabe kristjane v dobre; oni nimajo povoda, da bi se pritoževali. Billy Sunday bi to lahko potrdil. Ampak misionarji, ki nosijo krščanstvo v "dvije" kraje in med "barbare". Vojna, prokleta vojna jim kvari nebeske račune. Divjaki namreč pravijo, da ne more biti krščanstvo nič boljše od njihovih ver, če se kristjani med sabo koljejo, kakor se divjaki še nikdar niso. Dr. Schmidlin pravi, da nočejo Japonci nič več slišati o krščanstvu, ker ni znalo preprečiti svetovne

biti učitelji brezpravni, da jih tisti, ki so na kmalu, tudi lahko pomečejo na cesto, če jim politično niso všeči.

Nihče pa ne bo verjel, da bi bil tak sistem koristen šolstvu in pouku. Ravno narobe je za dobro šolstvo treba politično neodvisnih učiteljev.

Mayor Thompson pa je v svoji izjavi še več povedal, nego se upajo drugi. Ob času volitev so ga tudi razni "delavski" agitatorji slavili kot prijatelja unionizma. Ko je bil z veliko parado instaliran, so mu tudi nekatere unije v sprevedu delale štafazo.

Kaj bodo dejale sedaj, ko jim pravi "njihov mayor," da ne trpi organizacije občinskih uslužbenec? To se ne tiče le učiteljev, ampak zadene tudi tisoč in tisoč obrtnih delavcev.

Sploh je stvar taka, da ne more biti prijatelj ročnih delavcev, kdor je sovražnik duševnih delavcev. Thompson ne trpi organiziranih učiteljev; on tudi organiziranih pometačev ne bo trpel.

Za občinske uslužbence, naj so učitelji ali pa mehaniki, je občina delodajalec. Varstva potrebuje torej proti njej ravno tako kakor proti privatnemu kapitalistu, če so v njegovi službi. Chicaška federacija dela je že izjavila, da bo stala na strani učiteljev. To je prav. Bilo bi le še želeli, da bi to ravnanje chicaškemu delavstvu tudi politično odprlo oči.

Policijski šef v Chicagu je dejal, da ni mogoče spoditi vseh zločincev iz mesta. "Če Vam obljubim kandidat za kakšen urad ali pa policijski načelnik, da spodi vse zločince iz Chicaga, ne smete tega jemati dobesedno."

Le tako naivni ljudje kakor alderman Lynch, ki je vprašal policijskega šefa, zakaj niso še vsi hudodelci izgnani iz mesta, morejo take obljube jemati dobesedno.

Tak izgon je sploh nemogoč; to bi si lahko rekel vsakdo, ki pozna razmere milijonskega mesta. Vsegavednost božjo lahko verjame človek, v vsegavednost policije pa gotovo ne.

Toda če bi bil tak izgon mogoč: Kaj pa bi to pomagalo? Danes bi izgnali ene zločince, jutri bi kapitalistični sistem ustvaril druge.

vojni. Neki Kitajec mu je dejal: Če ne doseže krščanska civilizacija Evrope nič drugega, kakor da ustvarja vedno nove in vedno hujše morilne instrumente, tedaj ostanemo rajši barbari.

Miss Ida Tarbell pravi, da je sedanja vojna najboljša reklama za mir. Že, že. Ampak vési tudi najrafiniranejša reklama ne učinkuje. Takih reklam za mir je bilo že mnogo, kar je gotovo tudi omenjeni dami znano, a sedanja vojna dokazuje, da je ostala brez uspeha. In pa — zelo draga reklama je to.

Ali se uči Turčija od Avstrije, ali Avstrija od Turčije?

V Carigradu so na trgu pred vojnim ministrom na podlagi sultanovega ukaza obesili dvajset Armencev. Eden izmed njih je bil ruski državljani. Po poklicu je bil eden zdravnik, eden major, eden dijak, eden častniški namestnik, dva učitelja, drugi so pripadali raznim strokam. Obdolženi so bili, da so bili člani armenskega revolucionarnega društva "Hincak"; vojno sodišče jim je baje dokazalo, da so hoteli del Turčije odcepiti od države in ustanoviti neodvisno Armenijo.

Zaradi tega so jih po turški pravici obesili. Nekateri avstrijski listi obsojajo to tendenčno sodbo. Niso li s tem obsojene tudi avstrijske tendenčne sodbe, po katerih je bilo v Francjožefovi katoliški državi nekoliko sto ljudi obesjenih in ustreljenih?

Stranka

SLOVENSKI PREMAGARJI V SMITHON, PA. IN OKOLICI. POZOR!

Premogarske unije U. M. W. of A. št. 2353, 2273 in 2057 pride dne 6. septembra (Labor Day) 1915, v Smithon, Pennsylvania,

VELIK JAVEN LJUDSKI SHOD

na katerem bodo govorili: za sloven. premogarje sodr. ETBIN KRISTAN iz Chicage, za angleško govoreče pa JOHN P. WHITE, predsednik U. M. W. of A.

Slovenski, sploh jugoslovanski premogarji v Smithon in okolici na ta dan vsi na shod!

Program:—Sodr. Kristan začne govor točno ob 12. opoldne, John P. White začne govor točno ob pol treh popoldne. Pred shodom in po shodu bodo na dnevnem programu razne športne igre, kakor Baseball in druge. Igrali bosta tudi dve unijski godbi.

Vstop prost vsakemu. — Pridite vsi!

Shod se vrši na Base Ball Ground. V slučaju dežja se vrši shod v Garmean Halli.

ODBOR

Glencoe, Ohio

Jugoslovanski socialistični klub št. 2 v Glencoe, O., ima svojo redno sejo dne 12. septembra ob pol dveh popoldne.

Vse tukajšnje Slovence vabimo, da se udeležijo te seje, ki bo imela važne zadeve na dnevnem redu. Bavi se bo z vprašanji, ki se tičejo koristi vseh tukajšnjih Slovencev in delavcev sploh. Zato je v njihovem interesu, da se udeležijo seje.

S socialističnim pozdravom
 Ignac Žlemlberger, tajnik

Chisholm, Minn.

Opozarjajo se vsi sodrugi, da naj se udeležijo redne mesečne seje, ki se vrši 7. septembra zvečer ob pol osmih v finski dvorani.

Math Rihter, tajnik.

POZOR

naročniki v Conemaugh, Pa.

Obveščeni smo, da je prišla tamošnja pošta s 1. avgustom dostavljati vse poštne pošiljke naslovnikom na dom. Prosimo torej cenjene naročnike, da nam NEMUDOMA NAZNANILJO NASTANOVANJE, da moremo iste v imeniku popraviti in tako pošti omogočiti, da bo list našim naročnikom redno dostavljala na dom.

Upravištvo Proletarca.

LISTU V PODPORO.

Tony Kaiser, Lawrence, Pa. \$1.00. — Dr. Fr. Ferrer št. 131. Chicago, Ill., 15c. Skupaj \$1.15. Zadnji izkaz \$505.90. Vsaga do danes \$507.05.

Obstreljen škof.

V Winona, Minn., je bivši katoliški duhovnik L. M. Leshes napadel škofa Patrick R. Heffrona in ga z dvema streloma iz revolverja ranil. Zdravniki niso izgubili upanja, da okreva, dasi je ena rana nevarna. Kroglja je obšla pod levimi plućami. Napadalec, ki je baje blazen, je pod strogim varstvom. Streljal je na škofa, ko je bral mašo v privatni kapeli marijanskega kolegija.

Ne prihaja nam na misel, da bi kovali političen kapital iz takih dogodkov. Pač pa vidi vsakdo lahko, da so duhovniki tudi le iz krvi in mesa kakor vsi ljudje, in tisti žegen, ki naradi iz njih duhovnike, jih človeško vendar nič ne izpremeni.

Blagor ubogim!

Komisar za notranje davke pri vladi v Washington, D. C., poroča, da je v Zedinjenih državah okrog 345 oseb, ki imajo čez 500.000 dol., in 41 oseb, ki imajo najmanj milijon dolarjev letnih dohodkov.

Če bi vsi pošteno plačevali svoje davke, bi se izkazalo, da jih je več.

IZ NASELBIN.

Collinwood-Cleveland, O.

Proletarec!

Collinwood je predmestje Cle-

landu in je prešlo pred 6 leti

iz Clevelanda v Ohio. V pred-

metju je tu prišlo splošno gla-

mljenje. Miš Sunke, pod mestno

pridružil se sosednji Mat-

thias, ali kakor ga šaljivo i-

mejo Miš Sunke, pod mestno

pridružil se sosednji Mat-

thias, ali kakor ga šaljivo i-

mejo Miš Sunke, pod mestno

pridružil se sosednji Mat-

thias, ali kakor ga šaljivo i-

mejo Miš Sunke, pod mestno

pridružil se sosednji Mat-

thias, ali kakor ga šaljivo i-

mejo Miš Sunke, pod mestno

pridružil se sosednji Mat-

thias, ali kakor ga šaljivo i-

mejo Miš Sunke, pod mestno

pridružil se sosednji Mat-

thias, ali kakor ga šaljivo i-

mejo Miš Sunke, pod mestno

pridružil se sosednji Mat-

thias, ali kakor ga šaljivo i-

mejo Miš Sunke, pod mestno

pridružil se sosednji Mat-

thias, ali kakor ga šaljivo i-

mejo Miš Sunke, pod mestno

pridružil se sosednji Mat-

thias, ali kakor ga šaljivo i-

mejo Miš Sunke, pod mestno

pridružil se sosednji Mat-

thias, ali kakor ga šaljivo i-

mejo Miš Sunke, pod mestno

pridružil se sosednji Mat-

thias, ali kakor ga šaljivo i-

mejo Miš Sunke, pod mestno

pridružil se sosednji Mat-

thias, ali kakor ga šaljivo i-

mejo Miš Sunke, pod mestno

pridružil se sosednji Mat-

thias, ali kakor ga šaljivo i-

mejo Miš Sunke, pod mestno

pridružil se sosednji Mat-

thias, ali kakor ga šaljivo i-

mejo Miš Sunke, pod mestno

pridružil se sosednji Mat-

thias, ali kakor ga šaljivo i-

mejo Miš Sunke, pod mestno

pridružil se sosednji Mat-

thias, ali kakor ga šaljivo i-

mejo Miš Sunke, pod mestno

pridružil se sosednji Mat-

thias, ali kakor ga šaljivo i-

mejo Miš Sunke, pod mestno

pridružil se sosednji Mat-

thias, ali kakor ga šaljivo i-

mejo Miš Sunke, pod mestno

pridružil se sosednji Mat-

thias, ali kakor ga šaljivo i-

mejo Miš Sunke, pod mestno

pridružil se sosednji Mat-

thias, ali kakor ga šaljivo i-

mejo Miš Sunke, pod mestno

pridružil se sosednji Mat-

thias, ali kakor ga šaljivo i-

mejo Miš Sunke, pod mestno

pridružil se sosednji Mat-

thias, ali kakor ga šaljivo i-

mejo Miš Sunke, pod mestno

pridružil se sosednji Mat-

thias, ali kakor ga šaljivo i-

mejo Miš Sunke, pod mestno

pridružil se sosednji Mat-

thias, ali kakor ga šaljivo i-

mejo Miš Sunke, pod mestno

pridružil se sosednji Mat-

thias, ali kakor ga šaljivo i-

mejo Miš Sunke, pod mestno

pridružil se sosednji Mat-

thias, ali kakor ga šaljivo i-

mejo Miš Sunke, pod mestno

pridružil se sosednji Mat-

thias, ali kakor ga šaljivo i-

mejo Miš Sunke, pod mestno

pridružil se sosednji Mat-

thias, ali kakor ga šaljivo i-

mejo Miš Sunke, pod mestno

pridružil se sosednji Mat-

thias, ali kakor ga šaljivo i-

mejo Miš Sunke, pod mestno

pridružil se sosednji Mat-

thias, ali kakor ga šaljivo i-

mejo Miš Sunke, pod mestno

pridružil se sosednji Mat-

thias, ali kakor ga šaljivo i-

mejo Miš Sunke, pod mestno

pridružil se sosednji Mat-

thias, ali kakor ga šaljivo i-

mejo Miš Sunke, pod mestno

pridružil se sosednji Mat-

thias, ali kakor ga šaljivo i-

Kristan. Da je imel Kristan v Trbovljah pisarno, to meni ni znano, ako ravno sem rojak Trbovčan. Pisarno je imela socialistična zveza, Kristan pa je prihajal v Trbovlje le kot govornik in po shodu je zopet odšel. Nikoli pa ni on pobiral nikakršnih denarnih prispevkov, in če vidva to trdita, sta oba skupaj lažniveca, kot vama je tudi na shodu Kristan v obraz povedal. Kristan vaju je tudi na shodu pozival na odgovor, ali žalibog morala sta v posmeh ljudstvu čez fene. Rečem Vama samo nekaj. Ako sta vidva imela resno voljo, da bi nalogo, katero sta bila naučena, dobro izvršila, bi morala priti na shod trezna in pred shodom molčati. Slabo reklamo sta 14 dni poprej delala po mestu.

Vsakdo se še ve spominjati tajnika Hrvaške zajednice v La Salle, Ill. Osleparil je zvezo za 150 dolarjev in potem, ko bi imel biti aretiran, je bežal po vsej strehi v tovarni za ure, da je ušel pravici. Skupaj sem s tem poštenjakom delal v tovarni in zato tudi lahko to potrdim. Res je streha tovarne dolga, saj je znana za drugo največjo tovarno za ure na svetu, a ušel je goljufovič. Meni samemu je odnesel \$15 težko prisluzenih. O zlata knjiga! Še enega rokaja imam zate. Kaj pa blagajnik sv. Barbare iz La Salle, Ill? Kam je pa ta šel s \$500, drugi pravijo s \$600 — na izlet? Ta je pač izginil kot kafra. Prosim, če enega čuka imam. V salonu v La Salle sta se dve stranki sprli. Ko že pes ni mogel več požirati, je pa pograbil enega za prst tako hudo, da mu je drugi moral za vrat stopiti, da je pes pokazal jezik in spustil. Ta človek ima znake steklosti in ako se ta ne priklene, se bo kar naenkrat bral ukaz: Radi nevarnega ugri- za pasji kontumac za okraj La Salle, Ill. Mislim, da mi ne morete dveh goljufij nihče utajiti in naj ostanejo v zlato knjigi čukov zabeležene. Tebi, "Amerikanski Slovenec", pa svetujem, da preden daš stvar v tisk, se resnično prepričaš, da ne boš laži trosil. Navsezadnje 10 kron ali \$600 je precej razlika.

Ferdo Arzenšek,
2122 State St., Peru, Ill.

Lawrence, Pa.

Zavoljo slabih delavskih razmer mi ni mogoče biti naročnik "Glas Svobode," dokler se razmere ne zboljšajo; tedaj odklanjam Vaš list, da bi me v slučaju ne opominjali, da Vam kaj dolgujem. Tako tudi se prostovoljno odpovem novo pečeni "Nova Doba" v Pittsburghu, katerega spreminja svoje stališče kot pomladan vreme; tedaj za takšen list ni prostora pri meni.

Kjer je farška banda, tam ni napredka.

To naj zadostuje.

Naročnik Proletarca,
Tony Kaiser.

Gl. odboru S. S. P. Z., Chicago, Ill.

Cleveland, O.

Na seji z dne 8. avgusta 1915 društva Lunder Adamič št. 20 S. S. P. Z. se je čital zapisnik sestan- ka pripravljalnega odbora za združitev in glavnih odbornikov prizadetih organizacij.

Iz zapisnika je bilo posneti, da je sedanje delovanje glavnih odborov, tihoče se združitev, v velikem protislovju z oddanimi glasovi članstva za združenje. Jasno je, da tudi glavni odbor S. S. P. Z. namenoma zadržuje združitev in vsled tega sklepamo sledeče:

1.) Društvo ne smatra za verodostojno izjavo gl. odbora S. S. P. Z. da ni mogoče v tako hitrem času sklicati konvencije. SLOV. DEL. POD. ZVEZA je dokazala, da je to mogoče, ker je že razposlala glasovnice za združitev in poziv za volitev delegatov.

2.) Ker je imela organizacija že dovolj stroškov, naj se skliče takoj izredna seja glavnega odbora S. S. P. Z., da ukrene vse potrebno za združitev konvencijo in da se razpošljejo takoj glasovnice ter poziv društvom za izredne seje za izvolitev delegatov.

3.) Odločno zahtevamo, da gl. odbor S. S. P. Z. stori svojo dolžnost po zahtevi članstva, ki je odločno za združitev in je svojo zahtevo izreklo z oddanimi glasovi,

ki so polnomočni in se po ustavi S. S. P. Z. morajo izvršiti.

4.) Apeliramo zajedno na vsa bratska društva, da vzdignejo glasno, takoj in z vso odločnostjo svoj glas v prilog združitev.

Sklepom seje 8. avg. 1915 se ta resolucija pošlje v vsa glasila prizadetih organizacij ter gl. odboru S. S. P. Z.

Za društvo Lunder-Adamič št. 20 S. S. P. Z.

Frank Somrak, predsednik,
J. Sunk, tajnik.
Anton Kuhelj, blagajnik.

AGITACIJA JE DOVOLJENA.

Potomeci nekdanjih ameriških bojevnikov za svobodo imajo originalne nazore o ustavnosti in človeških pravicah. Tvrdka Graham in Daniels, ki ima v Chicagu zavod za barvanje in snaženje oblek, je prosila sodišče, naj izda ukaz, ki bi prepovedal uradnikom in organizatorjem Dye Workers Unije agitirati med njenimi delavci.

Imenitna želja, kajnega? V Ameriki, tako ponosni na svojo naprednost in na svoje nekdanje boje za svobodo...

Sodnik Arnold je prekrizal račune znamenite tvrdke. Vprašal je njenega zastopnika, na kakšen način so uradniki unije kalili njene posle ali pa mir v njenih podjetjih. Ali odgovor na svoje vprašanje ni mogel dobiti. Zastopnik je menceal in delal veliko besed, le tega ni mogel povedati, kar je vpraševal sodnik. Zato je bila zahteva tvrdke odklonjena. Sodnik je odrekel prepoved, češ da ne vidi, kje in kako bi bili uradniki unije prekršili svojo pravico kot svobodni državljani svobodne republike.

Tvrdka se lahko potolaži. Svojega procesa ni vodila zastoj; dosegla je vsaj dolg nos.

Podjetnikom bi to gotovo dišalo, če bi se dala enostavno prepovedati agitacija. Na to niso pomislili, da bi bilo treba tedaj takoj "zaštapati" delo vseh političnih basov, zapreti cerkve, prepovedati pridige in naposled ljudem zavzeti usta, pa jih odvezavati le za kosilo in za slaspeve kapitalistom.

SUMLJIVE EKSPLOZIJE.

V Ameriki se množe eksplozije v tovarnah, v katerih se izdeluje strelivo. Posamezni taki slučajji se lahko razlagajo, ne da bi človek iskal nenavadne vzroke. Ali sedaj se po splošnem položaju in po množini takih dogodkov že ne more več misliti na "slučaje".

V nedeljo so prišle kar tri take vesti obenem.

Wilmington, Del., 29. avg. — V dveh tovarnah črnega smodnika Du Pont Powder Co. v Upper Hagley yards, nedaleč oddaljeno, je nastala eksplozija, vsled katere sta bila dva delavca ubita. Škoda je znatna. Eksplozija je bila močna in pokanje je bilo slišati na deset milj naokrog. Po okolici je bilo sto šip na oknih pobitih. Vzrok eksplozije še ni dognan.

Acton, Mass., 29. avg. — Smodnišnica American Powder Comp., ki je od začetka vojne delala s polno paro, je davi zletela v zrak. Kolikor je znano, ni nihče prišel ob življenje. Nekoliko tednov so se raznašale govorice, da so špioni v mestu, ali policiji se doslej ni posrečilo, da bi bila koga zlotila.

Baltimore, Md., 29. avg. — V tovarnah za stroje E. J. Codd Co. v baltimorskem predmestju Canton je zadnjo noč izbruhnil ogenj in povzročil znatno škodo. Vzrok požara je uganka. Družba je pred kratkim dobila naročila za šrapnele, in tovarna je bila urejena za to delo. Boje se, da je velik del strojev vsled požara postal neraben.

Konji so poginili.

Dvesto konj se je zadušilo v dimu, ko je izbruhnil na angleškem parniku "Anglo-Californian" po neki eksploziji požar.

Parnik je bil pred kratkim v angleškem vodovju napaden od nekega nemškega podmorskega čolna.

Bryan kandidat.

Portland, Oregon, 28. avgusta. — Roger C. Sullivan, ki je prišel večerj sem, napoveduje, da bo bivši državni tajnik William Jennings Bryan prihodnje leto pred-

sedniški kandidat prohibicionistične stranke.

ZA SADILCE BOMBAŽA.

Angleško poslaništvo je objavilo interesentem pri bombažu in eksporterjem, da ni nikake ovire za pošiljanje bombaža v nevtralne dežele, dasiravno so zavezniki proglasili bombaž za vojni kontraband. Količina bombaža pa ne sme presegati lastne potrebe bombaža v dotični deželi. V splošnem pa se ne more dati nobeno pozitivno zagotovilo, da bo ostala taka pošiljatev nemotena.

Tajnik McAdoo je izjavil, da je pripravljen finančno priskočiti na pomoč sadilec bombaža in da sta v ta namen izgotovljena dva različna načrta. Name-rava se po enem načrtu deponirati v zveznih rezervnih bankah v Atlanta, Richmond in Dallas svota \$30.000.000 ter s tem zagotoviti posojila, katere se dovolijo za bombaž, ki je naložen v skladiščih.

Drugi načrt pa je ta, da se da tem bankam na razpolago gotova svota, katero bi potem banke posodile sadilec proti 6 odstotnim obrestim.

Po dveh letih pokopana.

New York, 27. avgusta. — Truplo Anne Aumullerjeve, katero je, kakor je znano, katoliški duhovnik Hans Schmidt umoril, razvil v vrgel v vodo, bo sedaj, po dveh letih pokopano. Dve leti je ležala na ledu v mrtvašnici, ker se ves čas ni našla glava umorjene ženske.

Železniška nesreča.

Phoenix, Ariz., 27. avgusta. — Proti severu iz Phoenix v Prescott vozeči vlak železnice Santa Fe je na mostu v Dote Creek, 70 mil od Phoenixa, skočil iz tira. Most je bil od nenadoma narasle vode omanj. Štiri osebe so mrtve, dvanajst je ranjenih. Lokomotiva je prišla še varno čez most, na to se je pa del mostu zrušil. Spalni voz je ostal na tiru.

Vabilo na veselico,

katero priredi

Slovenski Izobraževalni Dom

Franklin-Conemaug Pa.

Veselica bode DNE 4. SEPTEMBRA, to je ravno ob štiritletnici, odkar smo stopili v javnost. Vabitelji bodo skrbeli za vsestransko zabavo in uljudno vabijo tudi Slovence iz bližnjih naselbin, kot: Johnstown, Conemaugh, Moxham, Cambria City, Dunlo i. t. d., da se naše veselice polnoštevilno udeležijo. Pokažimo, da stojimo trdno in delamo na poti napredka.

Za najboljšo postrežbo in zabavo jamči
(2x) Veselični odbor.

VABILO NA

plesno in koncertno veselico,

katero priredi

Slov Izob. Dr. "VIHAR"

dne 4. septembra t. l. ob 6. zvečer.

Veselica se vrši v proslavo triletnice otvoritve Slov. Izob. Doma.

Cenjeno občinstvo iz Dunlo in okolice se uljudno vabi, da se omenjene prireditve blagovoli udeležiti.

Zabava bode raznovrstna. Vstop v dvorano je 50c. Dame so proste vstopnine.

Veselica se vrši v Slov. Izob. Domu v Dunlo, Pa.

Za številno udeležbo se priporoča ODBOR.

VABILO NA

veliki shod in veselico,

—katero priredita—

kl. št. 67 J. S. Zveze in Soc. Pevsko dr. 'Naprej'

skupno na Labor Day, 6. septembra ob 2 uri popoldan
v M. Jantesovi dvorani, 1123 E. Washington St., Springfield, Ill.

SPORED:

Ob 3. uri nastopi naše Soc. Pevsko dr. "Naprej", za tem Soc. Pevsko dr. "Naprej" iz Livingston, Ill.

Ob 3:30 nastopi govornik Jože Zavrtnik iz Chicago, ki bo razložil pomen sedanjega barbarskega klanja v Evropi, in orisal naš delavski položaj v Ameriki.

Od sedmih naprej bo prosta zabava in ples.

Toraj uljudno vabimo vsa slovenska društva, vse občinstvo iz Springfielda in bližnjih naselbin, da se odzovejo našemu povabilu kar največ mogoče.

O priliki Vam mi povrnemo.
Vstopnina za ples 25c — ženske proste.
Za svežo pijačo in vse drugo be skrbel ODBOR.

Vabilo Clintonske Dramatične Skupine.

Tem potom naznanjamo cenjenemu občinstvu v Clinton, Ind., in okolici, da se je tukaj organizirala dramatična skupina. Ker nam pa primanjkuje sredstev za nabavo potrebne opreme, smo sklenili prirediti veselico v ta namen, ki naj bi bila obenem tudi ustanovitvena veselica za clintonsko slovensko dramatiklo.

Uljudno vabimo vse tiste, ki so nam naklonjeni, da naj nas na veselici posetijo in pomagajo s tem našemu mlademu društvu do boljšega napredka. V Clinton, Universal in Jacksonville je lepo število Slovencev, s katerimi mislimo, da se vidimo omenjenega dne.

Veselica se vrši dne 4. septembra v Krist Pašaventovi dvorani. Začetek točno ob 6. zvečer. Na programu je vsestranska zabava in tudi nekaj nagrad. Igrala bo dobra godba. Na svidenje 6. septembra zvečer!

V imenu odbora clintonske dramatične skupine

(2x) Karol Poglodič.

Ena najboljših socialističnih revij v angleškem jeziku v Ameriki je: "INTERNATIONAL SOCIALIST REVIEW." — Izhaja mesečno in stane \$1.00 na leto. — Naslov: Int. Soc. Review, 341 E Ohio St., Chicago, Ill.

Moderno urejena gostilna
VILLAGE INN
s prostranim vrtom za izlete
MARTIN POTOKAR,
Ogden Ave., blizu cestno železniške postaje, Lyons, Ill.
Telefonska šte. : 224 m.

"Ako si nameravate naročiti grafofon, ali importirane slovenske grafofonske plošče, obrnite se name. Imam v zalogi tudi ure, verižice, prstane in sploh vsakovrstne zlatnino in srebrnino.
A. J. Terbovec,
P. O. Frontenac, Kans.

Dr. Richter's
Pain Expeller

za revmatične bolečine, za bolečine otrplosti sklepov in mišic.

Pravi se dobi le v zavrtku, kot vam kaže ta slika. Ne vzemite ga, ako nima na zavrtku naše tržne znamke S. Sidro.

25 in 50 centov v vseh lekarnah, ali pa naročite si naravnost od
F. Ad. Richter & Co.
74-80 Washington Street,
New York, N. Y.

ANTON MLADIČ
moderna gostilna.
Toči pilsensko pivo in vina.
Kegljišče. Tel. Canal 4134
2348 Blue Island Ave.
Chicago, Ill.

CARL STROVER
Attorney at Law

Zastopa na vseh sodiščih.

DRUG SODNIK ZA HALPINA.

Bivši načelnik čičaškega detektivskega urada kapitan John J. Halpin, ki je tožen, da je sprejemal od trupa jasnovidec podkupnine in da je za denar ščitil znane tolovaje, bi bil moral priti pred sodnika Charles M. Thompsona. Ker sta mu bili predloženi dve zapriseženi izjavi, da ni nepristranski napram Halpinu, je pa Thompson dovolil, da pride zadeva pred drugega sodnika. Pravi, da ne pozna nobenega izmed onih mož, ali če je kdo podpisal affidavit, se neče vsiljevati za sodnika. Tudi sodnik Lockwood baže ni nepristranski, in Halpinovi advokati tudi njega ne marajo.

Državni pravdnik Hoyne pravi, da ni to nič drugega, kakor zavlačanje senzacionalnega procesa. Njegov asistent Johnston pravi, da se ne da s temi protesti ugnati v kozji rog, ampak bo skrbel, da se čimprej izvrši razprava.

Sodnik Hillyer v Colorado, ki je sodil Lawsona, ni bil tako razločen, dasi je bila njegova pristranost veliko bolj očitna. Njemu je moralo šele višji esodišče povedati, da ne sme soditi rudarjev coloradskih družb, katere je sam zastopal, preden je postal sodnik... So razlike med ljudmi.

ČEMU SO POSTAVE?

Vrhovni tovarniški nadzornik v Chicagu, Oscar Nelson, je storil korake za sodnijski progon velike tvrdke Meyer Bros. zaradi porušitve zakona o deseterturnem delavniku za ženske. Ta tvrdka ima na Wabansia ave. delavnico za obleke, v kateri je 300 delavcev in delav v stavki. Nelson je čital izjavo uradnikov Amalgamated Clothing Workers of America, ki so trdili, da znaša delovna doba pri omenjeni tvrdki enajst ur in pol na dan. Da se prepriča, kaj je na stvari, je dal preiskati slučaj. Dva pomožna inspektorja sta odšla v Wabansia Hall, kjer imajo stavkarji svoje seštanke, in ta dva sta zaslišala mnogo deklet, ki so potrdile, da so začele delati ob šestih zjutraj in da je delo trajalo na ukaz podjetnikov do pol osmih zvečer.

V delavnici je delo popolnoma ustavljeno. Stavkarji zahtevajo, da se ne prekoračuje delovna doba in da se zvišajo meze za moške po 10, za ženske pa po 30 odstotkov. Mnogo deklet zasluži komaj po 4 do 5 dolarjev na teden, in vrhutega morajo še prenašati vsakovrstne žalitve od foremanov.

Eksplodizija v tovarni za olje.

V Bayonne, N. J., je dne 16. avgusta v tovarni za olje Eagle eksplodiral rezervar s 65 galonami olja. Petdesetletni delavec William Schultz je bil na mestu ubit, sedem jih je bilo poškodovanih.

Kitajska kupuje podmorske čolne.

Iz New Yorka poročajo, da vodijo agenti kitajske vlade velika pogajanja za nabavo podmorskih čolnov. Gotovo so že priprave za nakup 100 čolnov od Submarine Boat Corporation, ki bodo veljale 75 milijonov dolarjev. Ceni se, da bodo ameriški kapitalisti pri tej naročbi zaslužili 40 milijonov dolarjev.

Ne marajo nemške godbe.

V San Francisco je na razstavi igrala "San Francisco Symphony Orchestra." Njen kapelnik je dr. Alfred Hertz iz New Yorka. Ta godba je nenadoma ustavila produkcijo; vladala je namreč z njo velika nezadovoljnost, ker je baže tendenciozno igrala nemške nacionalne skladbe in na razne načine demonstrirala za Nemčijo.

Bankrot grozi.

Prekomorska agentura navaja vsebino nekega članka v "Vossische Zeitung", ki poroča o tajni seji, katero je baže imel finančni komitej ruskega državnega sveta.

V članku se pravi, da je prejšnji ministrski predsednik in finančni minister Kokovcev podal kaj pesimistično sliko o finančnem položaju Rusije. Izjavil je, da mora neomejeno izdajanje papirnatga denarja dovesti do narodnega bankrota.

Carski svetnik, profesor Osaro,

je izjavil, da se nahaja Rusija pred neposredno finančno katastrofo. Od zaveznikov ni ničesar pričakovati in edino upanje je še Amerika. Zagovarjal se je sprejem posojila v Združenih državah za poravnavo municijskih naročil.

Najbrže bo tudi v drugih državah podoben strah upravičen. Vsak studenec se izčrpa, če se vedno le zajema iz njega.

Atentat na Caillauxa.

"Independance Belge" poroča iz Pariza z dne 13. julija: Francoska cenzura zakriva poročila o atentatu na Caillauxa in njegovo soprog. Ko sta se peljala oba pred kratkim v Passy na izprehod, je ustavil neki avtomobil voz, v katerem sta se peljala. Več oseb se je vrglo na oba, ter jih tolklo z raznimi predmeti, tako da sta se oba zgrudila. Ko je prišla policija, so se napadaleci razpršili. Oba so pripeljali v bližnjo kliniko. List pravi, da se je več pariških politikom zagrozilo v pismih, da jih bodo linčali, če ne opuste svoje mirovne politike.

Italija in zavezniki.

Avstrijski listi pišejo: Med Rusijo in Anglijo obstoja dogovor glede Dardanel. V smislu tega dogovora ima Rusija na Balkanu popolnoma prosto roko in zlasti vsa teritorialna (torej tudi albanska) in kompenzacijska vprašanja so odvisna od ruskih državnikov. Anglija pa je gospodar v Egejskem morju. To so posledice dogovora, ki je bil Italiji dosedaj popolnoma neznan. Italijanski politiki so vsled tega silno ozlovoljeni, ker uvidevajo, da ogroža ta dogovor vse njihove balkanske načrte. Ni izključeno, da se razvije iz tega položaja še prav dalekosežen spor v četverozvezi. Jasn je sedaj tudi, zakaj se Italijani tako zelo obotavljajo, da bi se angažirali za Dardanele.

Morda se avstrijski listi kaj motijo. Vendar pa kaže vse to, kar smo že večkrat rekli: Sedanja vojna pripravila poznejšo novo vojno.

V ITALIJI OB ČASU VOJNE.

Iz Neapolja pregan Nemece je v nemških listih obelodanil nekaj zanimivih podatkov o razmerah, ki vladajo v Italiji, odkar je ta zapletena v vojno. Če je bilo prebivalstvo v Rimu in Milanu — pravi Nemece — res navdušeno za vojno, pa o Neapolju tega ni trditi. Neapolj je bil ob času vojne napovedi prav tih in miren. Vidi se je bilo samo objokane oči, zadržano jezo in strah pred revolucijo. Tudi brzojavke o italijanskih "zmagah" niso učinkovale. "Kdo nam bo dal kaj jesti? Kdo nam vrne naše sinove? Kaj nam more ta vojna koristiti? Tako je govorilo ljudstvo. Nепrestano opravičevanja v uradnih poročilih, zakaj armada nikamor naprej ne pride, so ljudstvo še zelo potrla in mu yzela zaupanje v uspeh. Zastave pa so seveda vsi razobešali, pa ne v znak veselja, ampak ker se vsak boji sumničenja. Tako je sin nekega italijanskega admirala razobešil ob neki priliki na svojo hišo polno zastav, o končani slovesnosti pa jih je — izvzemši italijansko trobojnico — zopet odstranil. A glej — hitro je bil poklican na policijo. Kdor se ne priznava za pripadnika vojne stranke, tega ne priznavajo več za patrijota in ga preganjajo.

Uredba za podpiranje ljudi brez zaslužka in za rodbine vpoklicanih so se vsaj v Neapolju skrajno slabo obnesle. Ker je v Neapolju 60 odstotkov ljudi, ki ne znajo ne pisati, ne čitati — o, ta italijanska kultura. Ki je sicer velika, katere pa velika večina naroda sploh ni nič deležna — so velike težave s prošnjami za podpore. Tudi živila je težava v Italiji. V Neapolju imajo vsaj ribe in to jim pomaga. Vlada je še pred nekaj meseci vpeljala vojni kruh, ki se dobiva v posebno določenih prodajalnah kilogram po 40 centesimov. Belega kruha velja kilogram 64 centesimov. Makaroni so od nekdanj v Neapolju zelo priljubljena in najbolj običajna jed. Povprečno velja kilogram makaronov sedaj 70 centesimov, pred vojno pa je veljal 40 centesimov. Tudi cena mesa se je povišala, a to ne pride v poštev. Premožni ljudje tudi to ceno lahko zmazujejo, drugi pa itak ne kupujejo

mesa, marveč uživajo ribe. Jajca veljajo 8 do 9 centesimov, sadja in sočivja je pa v izobilju in vse poceni. Toda ljudstvo se vzlic temu bridko pritožuje, da vlada draginja, ker ima pač skrajno ubožne zaslužke in je silno mnogo ljudi sploh brez dela. Hišni posestniki imajo posebne križe; kdor ni bogat, ta sploh ne plača najemščine. Uradniki, uslužbenci in delavci ne plačajo najemščine ne iz lepca, ne iz grda. Vrh tega vlada splošni strah, da nastane kolera in splošno prepričanje, da izbruhne prejšnji slej revolucija. Samo tega se nihče ne boji, da bi Italija zmagala.

Nemec, ki to piše, je seveda gledal s protiitalijanskimi očmi, toda v glavnem se bo njegov opis že vjemal. Navdušenje za vojno, pa resnična vojna, to je razlika.

NEPISMENOST V ITALIJI.

Ljudsko štetje, ki se je vršilo v Italiji leta 1911, je izkazalo 29.459.687 oseb, ki so prekoračile šeststo leto svojega življenja. Od teh jih je izjavilo 18.322.320, da znaajo pisati in čitati, dočim jih je 11.050.454 to vprašanje zanikalo, a ostali sploh niso dali nikakega odgovora. Če te številke preračunamo v odstotke, vidimo, da ima od 100 oseb nad 6 let le 63 elementarno izobrazbo, a še ta je pri večini skrčena na najnižje meje. V resnici je med 63 "pismenih" ljudi takih, ki niso dospeli preko poznavanja par črk. Pri tem pa treba uvaževati, da to poprečno število ne velja enakomerno za različne dele prebivalstva. To je razvidno iz sledečih odstotkov analize v posameznih provincah: Piemont 11, Ligurija 17, Lombardija 13, Benetke 25, Emilija 22, Toskana 37, Marche 51, Umbria 49, Abruzzi 58, Campagna 54, Apulija 59, Basilicata 65, Kalabrija 70, Sicilija 58, Sardinija 58.

Vojna pač tudi ne bo pospešila izobrazbe. Če požro kanoni denar, ga ne more biti za šole. Vojna je sovražnica kulture.

ZOPER KMEČKE PRAZNIKE.

Avstrijski listi pišejo: "Vojno ministrstvo v Avstriji se je opozorilo, da naj nastopi proti zdrževanju dela ob takozvanih kmečkih praznikih, ker se s tem izgubi okrog 40 do 50 delavnikov na leto in se poveča že itak veliko pomankanje kmečkih delavskih moči. Kot "kmečki prazniki", veljajo kakor znano, nekdanji prazniki, ki so se odpravili leta 1771, ko je Klemen XIV. skrčil cerkvene praznike (na 16), med ljudstvom pa še vedno praznujejo te dneve pod imenom soprazniki in pod označilom "odpravljeni prazniki" (applicatio pro populo.) Dasi ni zdrževanje od hlapčevskih del statuirano niti s cerkvenimi niži z državnimi predpisi in torej pogoji za normativno odredbo niso dani, bi bilo vendar potrebno, da se s poukom vpliva na ljudstvo v zgoraj omenjenem smislu. Politične oblasti se torej vsled odloka c. k. ministrstva za bogocestje in uk z dne 10. junija t. l., št. 11.857, povabijo, da s pomočjo občinskih uradov in sicer na primeren način ukredujejo, kar bi bilo primerno. Župnišča dobijo navodila potom ordinarijatov."

Vsega vruga stori vojna! V času miru naj bi bil kdo prišel kmetom s tako zahtevo!

Pivovarniški oderuhi.

Dne 16. julija je bilo v Solnogradu obsojenih 43 gostilničarjev zaradi draženja živil in pijače, dne 20. julija pa še 37 drugih. Pri tej obravnavi je sodnik povedal, da pridejo v kratkem vsi pivovarnarji kronovine solnograške od prvega do zadnjega pred sodišče zaradi draženja piva.

AVSTRILJA BREZ RIŽA.

Švicarski listi poročajo, da Francija noče preje dovoliti izvoza v Švico, dokler se švicarske oblasti formalno ne zavežejo, da se tudi v takim primeru kompenzacijskem prometu ne bo izvažal riž v Nemčijo in Avstrijo. Švica je že nekaj vagonov riža

poslala na Nemško in v Avstrijo, in sicer v zameno za krompir, oziroma sladkor. Zadnja dva meseca ni dospelo iz Francije nič riža v Švico, iz Italije pa že dalj časa ne. Francija je nedavno dala dovoljenje za izvoz več tisoč ton riža iz Marsilje, a iz navedenega vzroka je dovoljenje v zadnjem hipu preklicala. Jamstvo, da se riž ne bo naprej oddal, zahteva Francija brez ozira na uvozno kontrolo potom uvoznih trustov, katerim v Parizu pripisujejo veliko manjši pomen, nego v Londonu. Angleška namera, da bi se v Švici ustanovil uvozni trust, ki bi gledal na to, da bi se živila in razno drugo blago, ki bi se uvažalo iz Anglije in njenih kolonij, pod nobenim pogojem ne izvažalo v Nemčijo in Avstro-Ogrsko, v Švici ni našla sprejemljivih tal. Pač pa se je tak trust ustanovil na Nizozemskem, vsled česar je nadaljno uvažanje živil iz Holandske ali preko nje skoraj izključeno.

Nenavaden slučaj.

Mrs. Susanne Durkos pisala nam je o svojem slučaju, katerega radi priobčimo svojim čitateljem: "Želim Vas obvestiti, da sem prejela zdravila ter jih porabila. Trinerjevo ameriško zdravilno grenko vino mi je zelo pomagalo. Takoj ko sem ga začela rabiti, čutila sem, kakor bi mi kaj rastle na levi strani, drugi dan je pa to zginilo in nisem imela več tega občutka. Vaš eliksir je zelo dobro sredstvo za želodec in morem ga priporočati vsaki sestri našega društva. Susanne Durkos, El Segundo, Cal." Gospa, kot se vidi, trpela je na hudi nervoznost. Trinerjevo ameriško zdravilno grenko vino je gotovo dobro sredstvo pri neredih prebavnih organov, ki so v zvezi z zapeko.

V lekarnah. Cena \$1.00. Jos. Triner, izdelovalec, 1333-1339 S. Ashland Ave., Chicago, Ill.

Trinerjev liniment ne spada v vrsto navadnih linimentov. Močan je in predirljiv; odpravi bolečine naj bodo kjerkoli. Cena 25 ali 50c, po pošti 95 ali 60c.

MODERNA KNIGOVESNICA.

Okusno, hitro in trpežno delo za privatnike in društva. Sprejemo naročila tudi izven mesta. Imamo moderne stroje. Nizke cene in poštna postrežba.

BRATJE HOLAN,
1633 Blue Island Ave.,
(Adver.) Chicago, Ill.

Važno uprašanje!
KDO mi opravi
najbolje in najceneje?
Konzularne,
starokrajске
sodnijske in
vojne
zadeve
JAVNI NOTAR
Kaker
207 Madison Ave.
Milwaukee, Wis.

LOUIS RABSEL
moderno urejen salon
NA 460 GRAND AVE., KENOSHA, Wis.
Telefon 1199

PHONE: CANAL 3014

POZOR! SLOVENC! POZOR! SALOON

s modernim kegljščen

Bivši Martin Potokar place
Sveže pivo v sodčkih in buteljkah in druge raznovrstne pijače ter unike smodke. Potniki dobe tedno prenočišče za nizko ceno. — Postrežba točna in izborna. — Vsem Slovincem in drugim Slovanom se topla priporočata

JAZBEC & OMAHEN
1625 S. Racine Ave., Chicago, Ill.

M. A. Weisskopf, M. D.

Izkušen zdravnik.

Urađuje od 12 A. M. — 3 P. M. in od 8 — 10 P. M. V sredo in ne deljo večer neurađuje.

Tel. Canal 476.
1801 So. Ashland ave.
Tel. residence: Lawndale 8990

Edini slovenski pogrebnik

MARTIN BARETINČIČ

324 BROAD STREET TEL. 1475 JOHNSTOWN, PA.

James F. Stepina,
predsednik.
Christian R. Walleck,
I. podpreds.
Emanuel Beranek,
II. podpreds.
Adolf J. Krasa,
blagajnik.

AMERICAN STATE BANK

1825-27 Blue Island Avenue, blizo 18-ste ulice,
CHICAGO, ILL.

Glavnica in prebitek ... \$500,000.00

ODPRTO: Pondeljek in v četrtek do 8½ zvečer vse druge dneve pa do 5½ popoldne

Prejemamo hranilne vloge in dajemo ... 3% obresti letno.

Pošiljamo denar v stari kraj in jamčimo, da pošteno izplača ali pa Vam vrne.

Direktna zveza s Prvo Hrvatsko hranilnico in posojilnico grebu in njenimi podružnicami.

Pošiljamo denar vojnim vjetnikom v Srbijo, Rusijo, Anglijo in Francosko.

Govorimo vse slovanske jezike.

Največja slovanska tiskarna v Ameriki je

Narodna Tiskarna

2146-50 Blue Island Avenue, Chicago, Ill.

Mi tiskamo v Slovenskem, Hrvaškem, Slovaškem, Češkem, Poljskem, kakor tudi v Angleškem in Nemškem jeziku. Naša posebnost so tiskovine za društvo in trgovce. "PROLETAREC" se tiska v naši tiskarni

3 pristne pijače,
2 zdravilne.

KADAR potrebujete društvene potreščine kot zastave, kape, regalije, uniforme, pečate in vse drugo obrnite se na svojega rojaka

F. KERŽE CO.,
2711 South Millard Avenue.
CHICAGO, ILL.

Cenike prejmete zastoni.

Vse delo garantirano.

Splošna napaka.

Na tisoče ameriškega ljudstva trpi na teškočah v drobu in najnavadnejša med temi je konstipacija ali zapeka in njena komplikacije. Večina teh trpečih ljudi dela enoinisto napako, to je da se poslužuje kroglic in razne čistilne medicine, ne da bi se prej prepričali, dali so taka sredstva škodljiva ali ne. Vsako drastično čistilno sredstvo, katero povzroča telesno slabost in ki človeka navadi na neprestano življenje iz vrste medicine, je škodljivo. Ako trpite na zapeki ali na kaki komplikaciji te teškočevzemite sredstvo, katero vam bo ne samo pomagalo temveč bo obenem tudi pokrepčalo prebavne organe. To sredstvo je

TRINERJEVO AMERIŠKO ZDRAVILNO GRENKO VINO.

Izdelano je iz rdečega vina in zdravilnih zelišč — laksativno, okrepčujoče in daje prijeten duh — ter je namenjeno v pomoč zoper sledeče teškoče:

ZAPEKA, IN NJENE KOMPLIKACIJE, NEPREBAVNOST, VETROVI, BOLEČINE V DROBU, ŽELOČNE BOLEZNI, NERVOZNOST IN SLABOST.

Deluje dobro zoper vse bolezni, ki izvirajo ali so v zvezi z zapeko in slabostjo. Vsled tega bi se moralo rabiti takoj, čim se opazijo prva znamenja. Cena \$1.00. V lekarnah.

JOS. TRINER

izdelovalec,

1333-1339 So. Ashland Ave. Chicago, Ill.

Ako vas muči revmatizem ali neuralgične bolečine, poskusite Trinerjev liniment. To sredstvo takoj pomaga. Cena 25 in 50 centov. Po pošti 35 in 60 centov.